

STANOWISKO KOMITETU STANDARDÓW RACHUNKOWOŚCI W SPRAWIE ROZRACHUNKÓW Z KONTRAHENTAMI

Projekt do dyskusji publicznej

1. Cel Stanowiska

Celem Stanowiska jest:

- a) uściślenie zasad ujmowania i wyceny rozrachunków z kontrahentami,
 - b) uszczegółowienie zasad przeliczania rozrachunków w walutach obcych na walutę polską,
 - c) wyjaśnienie wątpliwości, w zakresie relacji pomiędzy definicjami należności i zobowiązań, dotyczących kontrahentów a aktywami i zobowiązaniami finansowymi,
- stosownie do przepisów ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości¹ (dalej „ustawa”).

2. Zakres Stanowiska

Stanowisko obejmuje zasady ujmowania, wyceny, prezentacji oraz inwentaryzacji rozrachunków z kontrahentami, zwanych inaczej „rozrachunkami handlowymi”, w jednostkach, które sporządzają sprawozdania finansowe zgodnie z Załącznikiem nr 1, 4 lub 5 ustawy.

Stanowisko nie odnosi się do kwestii podatkowych, za wyjątkiem sytuacji, gdy postanowienia prawa podatkowego wpływają na wartość rozrachunków z kontrahentami ujętych w księgach rachunkowych jednostki. W szczególności Stanowisko nie wyjaśnia zasad przeliczania rozrachunków w walutach obcych dla celów podatku dochodowego i podatku VAT.

Załącznik do Stanowiska nie stanowi jego integralnej części i ma jedynie za zadanie zilustrować na przykładach wybrane zagadnienia prezentowane w Stanowisku.

3. Definicje

Stosowane w Stanowisku pojęcia oznaczają:

- a) **transakcja handlowa** — umowa, o której mowa w ustawie z dnia 8 marca 2013 r. o terminach zapłaty w transakcjach handlowych² (dalej ustawa o terminach zapłaty), której przedmiotem jest odpłatna dostawa dobra lub odpłatne świadczenie usługi, jeżeli strony (przedsiębiorcy, podmioty publiczne, osoby wykonujące wolny zawód) zawierają ją w związku z wykonywaną działalnością.
- b) **transakcja zakupu-sprzedaży** – transakcja handlowa oraz umowa, której przedmiotem jest odpłatna dostawa dobra lub odpłatne świadczenie usługi, przy czym jedną ze stron umowy jest osoba fizyczna lub inny podmiot niewymieniony w ustawie o terminach zapłaty.
- c) **kontrahent** – jedna ze stron transakcji zakupu-sprzedaży, odpowiednio nabywca (odbiorca) lub sprzedawca (dostawca).
- d) **rozrachunki z kontrahentami** – należności i zobowiązania jednostki, powstałe w wyniku zawarcia przez nią transakcji zakupu-sprzedaży.

¹ Dz.U., tj. z 2018 r., poz. 395, z późn. zm.

² Dz.U., tj. z 2016 r., poz. 684 z późn. zm.

Obejmują one długo- i krótkoterminowe bezsporne należności i zobowiązania z tytułu:

- i. dostaw dóbr i usług (określane często w praktyce jako *rozrachunki z odbiorcami i dostawcami*),
- ii. nabycia/sprzedaży składników wartości niematerialnych i prawnych oraz rzeczowych aktywów trwałych – klasyfikowane przez jednostki jako *inne/pozostałe rozrachunki*,

oraz roszczenia – w przypadku, gdy kontrahent kwestionuje część lub całość należności bądź zobowiązania z powyższych tytułów.

- e) **wartość nominalna rozrachunków (należności/zobowiązania)** – uzgodniona lub wymagana przepisami prawa kwota środków pieniężnych w walucie polskiej lub w walucie obcej, która ma zostać przekazana pomiędzy stronami transakcji zakupu-sprzedaży w określonym czasie. Wartość nominalna nie uwzględnia czynników zewnętrznych, takich, jak np. zmiana wartości pieniądza w czasie (dyskonto).
- f) **kwota wymaganej/wymagająca zapłaty** – wartość należności/zobowiązania ustalona na dzień ich rozliczenia lub na dzień bilansowy, jako:
 - wartość należności/zobowiązania na dzień początkowego ujęcia w księgach rachunkowych (wartość nominalna)
 - minus otrzymane do dnia rozliczenia/dnia bilansowego spłaty (raty na poczet spłaty zobowiązania), przedpłaty wniesione przez kontrahentów, przyznane kontrahentom zmniejszenia ceny (w formie różnych rodzajów rabatów, uznanych reklamacji),
 - plus naliczone na dzień rozliczenia/dzień bilansowy: odsetki (umowne, ustawowe), za opóźnienie w zapłacie), kary umowne, zasądzone koszty postępowania sądowego.

Kwota wymaganej/wymagająca zapłaty nie uwzględnia czynników zewnętrznych, takich, jak np. zmiana wartości pieniądza w czasie (dyskonto).

- g) **odsetki** – wynagrodzenie za korzystanie przez kontrahenta z kapitału jednostki przez określony czas lub rekompensata za opóźnienie płatności ze strony kontrahenta (odsetki za opóźnienie). Ich wysokość jest ustalana jako procent należności powstałej w wyniku zawarcia przez kontrahentów transakcji zakupu-sprzedaży (należność/wierzytelność główna).

Prawo żądania od kontrahenta odsetek może wynikać z czynności prawnej (np. zawartej umowy), przepisów prawa, orzeczenia sądu, decyzji organu (ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (dalej k.c.), art. 359)³

- h) **kara umowna** – określona suma, której zapłatę można zastrzec w umowie jako formę naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania niepieniężnego; zasady stosowania kary umownej określają przepisy k.c.(art. 483-485).
- i) **kurs waluty obcej** – cena jednostki waluty obcej wyrażona liczbą jednostek waluty polskiej lub waluty obcej innej niż waluta transakcji.
- j) **kurs waluty obcej faktycznie zastosowany** – kurs waluty obcej, za pomocą którego nastąpiło przeliczenie na walutę polską waluty obcej (przewalutowanie) w przypadku: (a) jej kupna lub sprzedaży oraz (b) zapłaty należności lub zobowiązania. Może być to **kurs kupna** lub **kurs sprzedaży** waluty obcej zastosowany dla danej transakcji przez: (i) bank (w tym indywidualnie wynegocjowany przez jednostkę z bankiem), (ii) kantor (w tym kantor internetowy).
- k) **barter** – umowa która przewiduje, że zapłata za dobro, czy usługę nastąpi nie w formie pieniężnej, lecz w formie wydania innego dobra lub wykonania usługi. Jest umową nienazwaną, do której w praktyce stosuje się przepisy k.c. dotyczące zamiany (art. 603).

³ Dz.U., tj. z 2016 r., poz. 380, z późn. zm.

- l) **kompensata (potrącenie)** – forma regulowania wzajemnych należności i zobowiązań, której warunki określa art. 498–505 k.c. (kompensata jednostronna, ustawowa) lub umowa stron transakcji zakupu-sprzedaży (kompensata umowna) (art. 353¹ k.c.).
- m) **zmniejszenie ceny (rabat)** – procentowe lub kwotowe obniżenie ceny za dostarczane dobra lub świadczoną usługę przyznawane: (a) za spełnienie przez kontrahenta określonych warunków w momencie sprzedaży lub po jej dokonaniu (np. za kupno określonej ilości dóbr lub usług, zwiększenie wolumenu zakupów, zwiększenie asortymentu zakupów, dokonanie zakupów w określonym czasie, lojalność wobec dostawcy, działania marketingowe na rzecz dostawcy, poniesienie kosztów przygotowania wyrobów gotowych do dalszej sprzedaży, poniesienie kosztów napraw gwarancyjnych w imieniu gwaranta), (b) jako rekompensata za niską jakość sprzedanych dóbr i usług, uznane reklamacje.

Najczęściej spotykanymi w obrocie gospodarczym formami zmniejszeń ceny (rabatu) są:

- i. *opust* – obniżenie ceny sprzedaży stosowane wobec odbiorców,
 - ii. *skonto* – procentowe obniżenie ceny sprzedaży udzielane za natychmiastową płatność lub jej dokonanie przed ustalonym terminem,
 - iii. *bonifikata* – obniżenie ceny sprzedaży przyznawane zazwyczaj z powodu gorszej jakości przekazanych dóbr lub wykonanych usług, ubytków naturalnych, warunków dostawy. Bonifikata może być przyznana na życzenie kupującego (odbiorcy) – przez złożoną reklamację lub z inicjatywy sprzedawcy (dostawcy)
- n) **przedpłata na dostawę dóbr i usług** (dalej przedpłata) – **określona kwota środków pieniężnych** przekazana sprzedawcy przez nabywcę na poczet dostawy dobra lub usługi, która zostanie wykonana w przyszłości. Przedpłata może przyjąć formę **zaliczki** lub **zadatku**. Zaliczka jest traktowana jako częściowa zapłata ceny świadczenia wynikającego z umowy pomiędzy kontrahentami, zanim zostanie ono zrealizowane. W momencie realizacji umowy zaliczka zostaje zaliczona na poczet ceny dobra lub usługi. Natomiast w przypadku rozwiązania umowy podlega zwrotowi kontrahentowi, który ją wpłacił. Z kolei zadatek (regulowany art. 394 i 395 k.c.) służy przede wszystkim zabezpieczeniu wykonania umowy przez strony transakcji i w przypadku niewywiązania się z umowy przez jedną ze stron – co do zasady – podlega przepadkowi na rzecz drugiej strony.

4. Rozrachunki z kontrahentami a aktywa i zobowiązania finansowe

Podstawową kwestią, która wpływa na sposób ujęcia, wyceny i prezentacji w sprawozdaniu finansowym rozrachunków z kontrahentami jest przyjęta w ustawie relacja pomiędzy tymi kategoriami majątkowymi a aktywami i zobowiązaniami finansowymi.

Należności i zobowiązania od/wobec kontrahentów, w szczególności, gdy ich rozliczenie ma nastąpić w środkach pieniężnych, można interpretować odpowiednio jako: *wynikające z kontraktu prawo do otrzymania aktywów finansowych* i *zobowiązanie jednostki do wydania aktywów finansowych*. Zatem, należności od kontrahentów spełniają definicję aktywów finansowych (art. 3 pkt 24 ustawy), natomiast zobowiązania wobec kontrahentów – definicję zobowiązań finansowych (art. 3 pkt 27 ustawy).

Jako aktywa i zobowiązania finansowe rozrachunki z kontrahentami są traktowane przez Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF). Jednakże, mając na uwadze, że:

- a) rozrachunki z kontrahentami powstają w wyniku działalności operacyjnej jednostki i mają zazwyczaj charakter krótkoterminowy,
- b) celem powstania należności od kontrahentów - w odróżnieniu od inwestycji – nie jest osiągnięcie przez jednostkę korzyści ekonomicznych,

- c) celem powstania zobowiązań wobec kontrahentów - w odróżnieniu od zobowiązań finansowych – nie jest pozyskanie przez jednostkę finansowania zewnętrznego,

ustawa przewiduje:

- a) klasyfikowanie rozrachunków z kontrahentami odrębnie od aktywów i zobowiązań finansowych, a w konsekwencji również ich odrębną prezentację w sprawozdaniu finansowym,
- b) wycenę bilansową rozrachunków z kontrahentami wyłącznie w kwocie wymaganej/wymagającej zapłaty (podczas, gdy do wyceny aktywów i zobowiązań finansowych jednostka może wykorzystać również inne zasady wyceny, wskazane w ustawie).

5. Wycena rozrachunków z kontrahentami na dzień ujęcia w księgach rachunkowych

Rozrachunki w walucie polskiej

Zgodnie z art. 28 ust. 11 pkt 2 ustawy, powstałe rozrachunki z kontrahentami (należności i zobowiązania) jednostka ujmuje w księgach rachunkowych w ich **wartości nominalnej**.

Wartość nominalna wynika z dokumentu potwierdzającego powstanie należności lub zobowiązania, wystawionego przez sprzedawcę lub jego kontrahenta. Jest to np. faktura, paragon, rachunek, nota księgowa. W przypadku transakcji handlowych, dokumentowanych fakturą, odpowiada ona kwocie brutto wskazanej na fakturze, to jest wartości sprzedaży netto (która może zawierać również obciążenia publicznoprawne, takie jak akcyza, cło) powiększonej o podatek od towarów i usług – VAT (por. przykład nr 1A).

Wartość nominalna rozrachunków z kontrahentami może również nie uwzględniać podatku VAT. Ma to miejsce np., w przypadku, gdy świadczenie będące przedmiotem transakcji podlega zwolnieniu z podatku VAT (np. usługi finansowe) lub sprzedawca jest podmiotowo zwolniony z VAT.

Innym przykładem, kiedy wartość rozrachunków (zarówno należności jak i zobowiązań) odpowiada wartości (cenie) świadczenia, może być wynikający z przepisów prawa podatkowego⁴ obowiązek zastosowania przy danej transakcji handlowej tzw. „mechanizmu odwrotnego obciążenia”. Wówczas obowiązek naliczenia i rozliczenia VAT należnego spoczywa na nabywcy dobra lub usługi, a nie na sprzedawcy. W konsekwencji sprzedawca nie ujmuje kwoty podatku VAT na wystawionej przez siebie fakturze. (por. przykład nr 1B).

Rozrachunki w walucie obcej

W przypadku należności lub zobowiązań w walutach obcych jednostka dokonuje ich przeliczenia na walutę polską pod datą ich ujęcia w księgach rachunkowych. Do przeliczenia jednostka stosuje, zgodnie z art. 30 ust. 2 pkt. 2 ustawy kurs średni ogłoszony dla danej waluty przez Narodowy Bank Polski (dalej NBP) z dnia poprzedzającego dzień przeprowadzenia transakcji zakupu-sprzedaży (jest to de facto kurs z ostatniego dnia roboczego poprzedzającego dzień dokonania transakcji).

6. Wycena rozrachunków z kontrahentami na dzień bilansowy

Rozrachunki w walucie polskiej

Na dzień bilansowy jednostka wycenia rozrachunki z kontrahentami:

- a) należności – w **kwocie wymaganej zapłaty, z zachowaniem zasady ostrożności** (ustawa, art. 28 ust. 1 pkt 7),

⁴ Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, art. 17 ust. 1 pkt 3, 4, 5, 7 i pkt 8.

b) zobowiązania – w **kwocie wymagającej zapłaty**⁵ (ustawa, art. 28 ust. 1 pkt 8).

Wycena na dzień bilansowy należności od kontrahentów z zachowaniem zasady ostrożności oznacza konieczność zweryfikowania, czy ustalona na dzień bilansowy kwota wymaganej zapłaty, odpowiada na ten dzień realnej wartości należności, tj. wartości możliwej do odzyskania (wartość odzyskiwalna). W przypadku, gdy wartość należności możliwa do odzyskania na dzień bilansowy jest niższa od kwoty wymaganej zapłaty, jednostka odpowiednio obniża jej wartość przez dokonanie odpisu aktualizującego wartość należności.

Odpis aktualizujący wartość należności obciąża odpowiednio pozostałe koszty operacyjne lub koszty finansowe. Przy ustalaniu wartości odzyskiwalnej należności od kontrahentów i wysokości ewentualnego odpisu aktualizującego jednostka stosuje przepisy ustawy (art. 35b) oraz postanowienia KSR nr 4 Utrata wartości aktywów.

Rozrachunki w walucie obcej

Na dzień bilansowy jednostka ustala kwotę wymaganej zapłaty rozrachunków z kontrahentami w walucie obcej w sposób analogiczny, jak rozrachunków w walucie polskiej. Następnie, kwotę wymaganej zapłaty w walucie obcej przelicza na walutę polską, stosując, zgodnie z art. 30 ust. 1 pkt. 1 ustawy, obowiązujący na dzień bilansowy średni kurs ogłoszony dla danej waluty przez NBP.

Zazwyczaj kurs waluty obcej zastosowany do przeliczenia rozrachunków z kontrahentami w walutach obcych na walutę polską na moment ujęcia ich w księgach rachunkowych różni się od kursu waluty obcej zastosowanego do ich wyceny na dzień bilansowy. W konsekwencji powstają różnice kursowe:

a) dodatnie:

- dla należności, gdy kurs waluty obcej na dzień bilansowy jest wyższy od kursu na dzień ujęcia należności w księgach rachunkowych,
- dla zobowiązań, gdy kurs waluty obcej na dzień bilansowy jest niższy od kursu na dzień ujęcia zobowiązania w księgach rachunkowych,

b) ujemne

- dla należności, gdy kurs waluty obcej na dzień bilansowy jest niższy od kursu na dzień ujęcia należności w księgach rachunkowych,
- dla zobowiązań, gdy kurs waluty obcej na dzień bilansowy jest wyższy od kursu na dzień ujęcia zobowiązania w księgach rachunkowych.

Jednostka ujmuje różnice kursowe w księgach rachunkowych jako przychody lub koszty finansowe, bądź – w przypadkach wskazanych w ustawie – zalicza do kosztu wytworzenia produktów, ceny nabycia towarów, ceny nabycia lub kosztu wytworzenia środków trwałych, środków trwałych w budowie, wartości niematerialnych i prawnych. Jednocześnie odpowiednio koryguje wartość rozrachunków z kontrahentami. Nie kompensuje różnic kursowych dodatnich z ujemnymi w ewidencji księgowej.

Jeżeli jednostka dokonała odpisu aktualizującego wartość należności od kontrahenta w walucie obcej, wówczas na dzień bilansowy przelicza go na walutę polską według tego samego kursu, po jakim przeliczyła należność, tj. po kursie średnim NBP dla danej waluty obcej obowiązującym na dzień bilansowy.

6.1. Przedpłaty na dostawę dóbr i świadczenie usług

⁵ W dalszej części Stanowiska, określenie „kwota wymaganej zapłaty” będzie stosowane zarówno do należności, jak i zobowiązań.

Rozrachunki w walucie polskiej

Otrzymanie przedpłaty przez sprzedawcę skutkuje ujęciem w księgach rachunkowych zobowiązania wobec odbiorcy, równego kwocie środków pieniężnych faktycznie otrzymanych, która obejmuje:

- a) część wartości (ceny) świadczenia do wykonania przez sprzedawcę (dostawcę) oraz kwotę obciążeń publicznoprawnych związanych ze świadczeniem (podatek VAT), a
- b) w przypadku, gdy świadczenie jest przedmiotowo zwolnione z obciążeń publicznoprawnych (np. usługi finansowe) lub sprzedawca jest zwolniony z obciążeń publicznoprawnych (zwolnienie podmiotowe) – jedynie część wartości (ceny) świadczenia do wykonania przez sprzedawcę.

W zależności od rozwiązań przyjętych przez sprzedawcę w polityce rachunkowości, otrzymana przedpłata – w kwocie netto (bez obciążeń publicznoprawnych) może być również ujęta w księgach rachunkowych jako rozliczenia międzyokresowe przychodów (por. przykład nr 2).

Przekazanie przedpłaty przez odbiorcę skutkuje ujęciem w księgach rachunkowych należności od sprzedawcy, równej kwocie środków pieniężnych faktycznie przekazanych sprzedawcy i obejmuje – jak to opisano w punktach a) i b) powyżej – część wartości (ceny) świadczenia, które ma być wykonane przez sprzedawcę oraz kwotę obciążeń publicznoprawnych związanych ze świadczeniem bądź jedynie część wartości (ceny) przyszłego świadczenia (por. przykład nr 2).

Rodzaj dowodu księgowego dokumentującego otrzymanie/przekazanie przedpłaty w praktyce determinują przepisy prawa podatkowego. Może być to np. faktura zaliczkowa, paragon fiskalny, rachunek, wyciąg bankowy, dokument potwierdzający przyjęcie gotówki do kasy.

Rozrachunki w walucie obcej

Zobowiązanie wobec odbiorcy z tytułu **przedpłaty otrzymanej w walucie obcej**, na dzień ujęcia w księgach rachunkowych sprzedawca przelicza na walutę polską odpowiednio po kursie:

- a) średnim NBP waluty obcej z dnia poprzedzającego dzień wpływu przedpłaty – jeżeli wpłynęła ona na rachunek bankowy sprzedawcy prowadzony w walucie obcej lub została wpłacona do kasy walutowej,
- b) kupna waluty obcej zastosowanym przez bank prowadzący rachunek sprzedawcy – jeżeli przedpłata w walucie obcej wpłynęła na rachunek bankowy sprzedawcy w walucie krajowej (jednostka sprzedała walutę obcą bankowi) (por. przykład nr 3).

Należność od sprzedawcy z tytułu **przekazanej mu przedpłaty** w walucie obcej, na dzień ujęcia w księgach rachunkowych odbiorca przelicza na walutę polską odpowiednio po:

- a) kursie:
 - i. ustalonym zgodnie z przyjętą przez jednostkę metodą wyceny rozchodu waluty z rachunku bankowego w walucie obcej (zgodnie z art. 35 ust. 8 ustawy w zw. z art. 34 ust. 4 pkt 1-3), lub
 - ii. średnim NBP waluty obcej z dnia poprzedzającego dzień przekazania przedpłaty,
w zależności od rozwiązań przyjętych przez odbiorcę w polityce rachunkowości – jeżeli przedpłata została przekazana z rachunku bankowego jednostki w walucie obcej,
- b) kursie:
 - i. ustalonym zgodnie z przyjętą przez jednostkę metodą wyceny rozchodu waluty z kasy walutowej (zgodnie z art. 35 ust. 8 ustawy w zw. z art. 34 ust. 4 pkt 1-3), lub
 - ii. średnim NBP waluty obcej z dnia poprzedzającego dzień przekazania przedpłaty,
w zależności od rozwiązań przyjętych przez odbiorcę w polityce rachunkowości – jeżeli przedpłata została przekazana z kasy walutowej

- c) kursie sprzedaży waluty obcej zastosowanym przez bank prowadzący rachunek jednostki – jeżeli przedpłata w walucie obcej została przekazana z rachunku bankowego jednostki w walucie krajowej (jednostka zakupiła walutę obcą w banku).

W momencie, gdy transakcja zakupu-sprzedaży, na poczet której nastąpiła przedpłata została zrealizowana, powstała z tego tytułu należność lub zobowiązanie w walucie obcej jednostka przelicza na walutę polską po kursie, który zazwyczaj różni się od kursu zastosowanego do przeliczenia przekazanej/otrzymanej przedpłaty na poczet tej transakcji.

W konsekwencji jednostka ustala różnice kursowe od tej części należności lub zobowiązania, która w walucie obcej odpowiada kwocie przekazanej/otrzymanej przedpłaty. Różnice kursowe jednostka ujmuje odpowiednio jako przychody lub koszty finansowe, bądź – w przypadkach wskazanych w ustawie – zalicza do kosztu wytworzenia produktów, ceny nabycia towarów, ceny nabycia lub kosztu wytworzenia środków trwałych, środków trwałych w budowie, wartości niematerialnych i prawnych.

6.2. Zmniejszenia ceny (rabaty)

Rozrachunki w walucie polskiej

Z punktu widzenia momentu ujęcia rabatów w księgach rachunkowych i tym samym ich wpływu na wartość rozrachunków z kontrahentami, dzielą się one na:

- a) **rabaty transakcyjne** – udzielane w momencie sprzedaży dóbr lub usług.

Korygują one „na bieżąco” cenę sprzedaży/zakupu i są uwzględniane w dokumencie pierwotnym (fakturze, paragonie, rachunku) wystawianym w związku z transakcją. W konsekwencji zarówno sprzedawca, jak i nabywca wprowadzają do ksiąg rachunkowych należności i zobowiązania z tytułu sprzedaży dobra lub usługi już pomniejszone o przyznany rabat.

- b) **rabaty potransakcyjne** – udzielane odbiorcy po spełnieniu przez niego określonych warunków (np. zakup w danym okresie ustalonej minimalnej liczby dóbr lub usług) lub zaistnieniu określonych okoliczności (np. uszkodzenie towarów w transporcie, uznanie złożonej przez odbiorcę reklamacji).

Przyznanie tego rodzaju rabatu sprzedawca dokumentuje dowodem korygującym i zmniejsza początkową wartość należności lub zobowiązania w swoich księgach rachunkowych. Przyznanie rabatu potransakcyjnego może również powodować powstanie:

- u sprzedawcy – zobowiązania wobec nabywcy,
- u nabywcy – należności od dostawcy,

gdy pierwotna należność/zobowiązanie zostały już spłacone.

- c) **prerabaty** (określane też mianem „premi z góry”) – udzielane nabywcy przed spełnieniem przez niego określonych warunków, które uzasadniają przyznanie rabatu. Sprzedawca udziela wstępnego rabatu już przy pierwszych zakupach dokonanych w danym okresie rozliczeniowym (np. miesiącu, kwartale, półroczu), zanim jeszcze ilość lub wartość nabytych przez odbiorcę dóbr lub usług osiągnie uzgodniony w umowie minimalny poziom dla danego okresu rozliczeniowego. Umowa zakupu-sprzedaży określa również terminy, w których następuje rozliczenie rabatu, tj. porównanie ilości lub wartości faktycznie dokonanych przez odbiorcę zakupów z ich minimalnym poziomem warunkującym przyznanie rabatu. W przypadku, gdy kontrahentowi nie udało się osiągnąć minimalnego poziomu zakupów, kwota otrzymanego rabatu (lub jej część) podlega zwrotowi sprzedawcy.

Sprzedawca dokumentuje każdą sprzedaż dóbr lub usług w okresie rozliczeniowym, natomiast dokument potwierdzający przyznanie rabatu (dokument korygujący) wystawia w dniu rozliczenia udzielonego rabatu. Dopiero wówczas posiada informację, czy odbiorca spełnił warunki przyznania rabatu (por. przykład nr 4).

Ostateczne rozliczenie rabatu potransakcyjnego/prerabatu z tytułu dokonanych w danym roku obrotowym transakcji zakupu-sprzedaży objętych rabatem może nastąpić po dniu bilansowym. Wówczas, ujęcie w księgach rachunkowych rozliczenia będzie zależeć od tego, czy nastąpiło ono:

- a) przed sporządzeniem sprawozdania finansowego – jednostka skoryguje wartość należności lub zobowiązania w księgach rachunkowych tego roku obrotowego, w którym przeprowadziła transakcje zakupu-sprzedaży objęte rabatem,
- b) po sporządzeniu sprawozdania finansowego, ale przed jego zatwierdzeniem – jednostka skoryguje wartość należności lub zobowiązania w księgach rachunkowych tego roku obrotowego, w którym przeprowadziła transakcje zakupu-sprzedaży objęte rabatem i zmieni sprawozdanie finansowe za ten rok obrotowy, jeżeli uzna, zgodnie z art. 54 ust. 1 ustawy, że kwota rabatu ma **istotny** wpływ na sprawozdanie finansowe; w przypadku, gdy jednostka uzna kwotę rabatu za nieistotną z punktu widzenia sprawozdania finansowego skoryguje wartość należności lub zobowiązania w księgach rachunkowych roku obrotowego, w którym nastąpiło ostateczne rozliczenie rabatu,
- c) po zatwierdzeniu sprawozdania finansowego – jednostka, zgodnie z art. 54 ust. 2 ustawy skoryguje wartość należności lub zobowiązania w księgach rachunkowych roku obrotowego, w którym nastąpiło ostateczne rozliczenie rabatu.

Szczególnym rodzajem rabatu jest **skonto**, kiedy to otrzymanie przez odbiorcę opustu od ceny zależy wyłącznie od tego, czy dokona on płatności odpowiednio wcześniej przed terminem wymagalności (terminem zapłaty) ustalonym dla danej transakcji. Zasady korzystania ze skonta są zazwyczaj wskazane na dokumencie (faktura, rachunek) potwierdzającym sprzedaż/zakup dobra lub usługi.

Odbiorca nie ma obowiązku wcześniejszej spłaty swojego zobowiązania. Otrzymuje jedynie prawo do obniżenia ceny, jeżeli dokona płatności w określonym czasie przed terminem zapłaty. Dlatego strony transakcji zakupu/sprzedaży w momencie jej zawarcia ujmują w księgach rachunkowych odpowiednio należność lub zobowiązanie w pełnej kwocie faktury/rachunku, bez uwzględniania skonta. Gdy warunki skorzystania ze skonta zostały przez odbiorcę spełnione, wówczas – na podstawie wystawionego przez sprzedawcę dokumentu korygującego – obydwie strony transakcji zmniejszają wartość swoich rozrachunków w księgach rachunkowych.

Rozrachunki w walucie obcej

- a) Rabaty transakcyjne w walucie obcej są uwzględniane w kwocie należności/zobowiązania z tytułu sprzedaży dobra lub usługi i nie wymagają odrębnego przeliczenia na walutę polską.
- b) Rabaty potransakcyjne w walucie obcej korygują początkową wartość należności lub zobowiązania w walucie obcej z tytułu sprzedaży dobra lub usługi. Oznacza to de facto częściowe rozliczenie powstałych rozrachunków z kontrahentami, które nie powoduje przepływu środków pieniężnych pomiędzy nimi. Stąd jednostka przelicza na walutę polską kwotę udzielonego/otrzymanego rabatu w walucie obcej stosując kurs średni ogłoszony dla danej waluty przez NBP z dnia poprzedzającego dzień udzielenia/otrzymania rabatu.

Kurs waluty obcej zastosowany przez jednostkę do przeliczenia kwoty udzielonego/otrzymanego rabatu w walucie obcej różni się zazwyczaj od kursu, po którym jednostka przeliczyła na walutę polską pierwotną należność lub zobowiązanie z tytułu sprzedaży dobra lub usługi. W konsekwencji jednostka ustala różnice kursowe od tej części należności lub zobowiązania, która w walucie obcej odpowiada kwocie udzielonego/przyznanego rabatu. Różnice kursowe jednostka ujmuje odpowiednio jako przychody lub koszty finansowe, bądź – w przypadkach wskazanych w ustawie – zalicza do kosztu wytworzenia produktów, ceny nabycia towarów, ceny nabycia lub kosztu wytworzenia środków trwałych, środków trwałych w budowie, wartości niematerialnych i prawnych.

- c) W przypadku korzystania przez kontrahentów z prerabatu, jednostka przelicza na walutę polską rabaty w walucie obcej udzielane/otrzymywane już przy pierwszych transakcjach zakupu-sprzedaży dokonanych w danym okresie rozliczeniowym, stosując zasady opisane w punkcie (b).

Z kolei transakcję zwrotu sprzedawcy kwoty nadmiernego rabatu w walucie obcej (gdy w dniu rozliczenia nabywcy nie udało się osiągnąć minimalnego poziomu zakupów, uprawniającego do otrzymania rabatu), strony transakcji przeliczają na walutę polską stosując zasady opisane w punkcie 6 Stanowiska /Rozliczenie w środkach pieniężnych/.

6.3. Odsetki

Rozrachunki w walucie polskiej

Zasady naliczania odsetek w transakcjach zakupu-sprzedaży regulują przepisy k.c. oraz ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych.

Sprzedawca może domagać się od odbiorcy:

- a) **odsetek ustawowych** – gdy termin płatności przewidziany w umowie zakupu-sprzedaży jest stosunkowo długi, tj. przekracza termin płatności zwyczajowo stosowany dla danego rodzaju transakcji lub przewidziany przepisami prawa. W przypadku transakcji handlowej odsetki przysługują sprzedawcy po 30 dniach liczonych od dnia spełnienia świadczenia i doręczenia odbiorcy dokumentu potwierdzających dostawę dobra lub wykonanie usługi (faktury lub rachunku), do dnia zapłaty, ale nie dłużej niż do dnia wymagalności zapłaty (ustawa o terminach zapłaty, art. 5). Wysokość odsetek równa się stopie referencyjnej Narodowego Banku Polskiego podwyższonej o 3,5 punktów procentowych, chyba że w umowie ustalono je w innej wysokości – wówczas określa się je mianem **odsetek umownych** (art. 359 par. 2 k.c.)⁶.
- b) **odsetek ustawowych za opóźnienie** – gdy osoba fizyczna, lub inny podmiot niewymieniony w ustawie o terminach zapłaty będąca stroną umowy zakupu-sprzedaży opóźnia się z zapłatą, przy czym nie ma znaczenia, czy sprzedawca poniósł z tytułu opóźnienia w zapłacie szkodę oraz że opóźnienie było spowodowane okolicznościami, za które osoba fizyczna nie ponosi odpowiedzialności. Za czas opóźnienia w zapłacie sprzedawca ma prawo naliczyć odsetki ustawowe za opóźnienie w wysokości równej stopie referencyjnej Narodowego Banku Polskiego podwyższonej o 5,5 punktów procentowych, chyba że w umowie ustalono je w innej wysokości (art. 481 par. 1-2⁴ k.c.).
- c) **odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych** – gdy odbiorca (podmiot, o którym mowa w ustawie o terminach zapłaty) opóźnia się z zapłatą, przy czym nie ma znaczenia, czy sprzedawca poniósł z tytułu opóźnienia w zapłacie szkodę oraz że opóźnienie było spowodowane okolicznościami, za które odbiorca nie ponosi odpowiedzialności.

Jeżeli sprzedawca spełnił świadczenie wynikające z umowy i nie otrzymał zapłaty w terminie wskazanym w umowie, wówczas odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych przysługują mu od dnia wymagalności zapłaty do dnia otrzymania płatności (ustawa o terminach zapłaty, art. 7). Ich wysokość równa się stopie referencyjnej Narodowego Banku Polskiego podwyższonej o 8 punktów procentowych, chyba że w umowie ustalono je w innej wysokości.

W przypadku, gdy termin płatności nie został ustalony w umowie odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych przysługują sprzedawcy (bez wezwania) po upływie 30 dni liczonych od dnia spełnienia przez niego świadczenia do dnia zapłaty⁷.

W przypadku podjęcia decyzji o naliczeniu odsetek od należności sprzedawca wystawia odbiorcy notę księgową (notę odsetkową). Na jej podstawie ujmuje w księgach rachunkowych naliczone odsetki, jako

⁶ Kodeks cywilny określa maksymalną wysokość odsetek ustawowych (por. art. 359, par. 2¹).

⁷ Ustawa o terminach zapłaty odrębnie reguluje zasady ustalania odsetek w przypadku, gdy stroną umowy jest podmiot publiczny.

należność od nabywcy i przychody finansowe. Podstawą do ujęcia odsetek może być również dokument przekazany odbiorcy w związku z inwentaryzacją należności metodą potwierdzenia (uzgodnienia) sald.

Jeżeli nabywca kwestionuje zobowiązanie z tytułu odsetek (w całości lub części), bądź sprzedawca sam ocenia, że odzyskanie odsetek nie jest pewne, szacuje prawdopodobieństwo ich odzyskania i dokonuje odpisu aktualizującego ich wartość. Przy ustalaniu wysokości odpisu aktualizującego stosuje się ustawę (art. 35b) oraz postanowienia *KSR nr 4 Utrata wartości aktywów*.

Odpis aktualizujący wartość należności z tytułu odsetek obciąża koszty finansowe jednostki.

Nabywca, który nie kwestionuje odsetek naliczonych przez sprzedawcę, na podstawie otrzymanej od niego noty odsetkowej lub dokumentu w ramach inwentaryzacji drogą potwierdzenia sald, ujmuje w księgach rachunkowych zobowiązanie wobec sprzedawcy z tytułu odsetek oraz obciąża nimi koszty finansowe. Na dzień wyceny zobowiązania w kwocie wymaganej zapłaty (np. na dzień bilansowy) nabywca ujmuje w księgach rachunkowych odsetki nawet, jeżeli nie otrzymał dokumentu od sprzedawcy, ale zalega z płatnością, a przyjętą przez sprzedawcę praktyką jest naliczanie odsetek za opóźnienie.

Jeżeli sprzedawca spełnił świadczenie wynikające z umowy i nie otrzymał zapłaty w terminie wskazanym w umowie, wówczas poza odsetkami ustawowymi za opóźnienie w transakcjach handlowych, ma prawo obciążyć nabywcę równowartością kwoty 40 euro, jako **rekompensaty za koszty odzyskiwania należności** (art. 10 ustawy o terminach zapłaty).

Rekompensata nie zależy od rzeczywistych kosztów, jakie ponosi sprzedawca w celu odzyskania należności z transakcji handlowej (na jej wysokość nie wpływa ani kwota, ani rodzaj ponoszonych kosztów). Sprzedawca nie ma obowiązku wykazania, że koszty te poniósł. Sprzedawca ma również prawo domagać się od nabywcy zwrotu poniesionych kosztów odzyskiwania należności, jeżeli przekroczyły one równowartość 40 euro, pod warunkiem uzasadnienia ich wysokości.

W celu określenia wysokości rekompensaty za koszty odzyskiwania należności w walucie krajowej, sprzedawca przelicza kwotę 40 euro według średniego kursu euro ogłoszonego przez NBP ostatniego dnia roboczego miesiąca poprzedzającego miesiąc, w którym świadczenie pieniężne (zapłata) stało się wymagalne. Jeżeli, np. należność stała się wymagalna w kwietniu 2018 r., sprzedawca przyjmie do przeliczenia średni kurs euro ogłoszony przez Narodowy Bank Polski ostatniego dnia roboczego marca 2018 r. (to jest kurs z 30 marca 2018 r.).

Sprzedawca ujmuje w księgach rachunkowych rekompensatę za koszty odzyskiwania należności, którą obciążył nabywcę, jako należność oraz pozostałe przychody operacyjne. W przypadku wątpliwości, co do pewności uzyskania rekompensaty, sprzedawca dokonuje odpisu aktualizującego, który obciąża pozostałe koszty operacyjne. Przy ustalaniu wysokości odpisu aktualizującego stosuje przepisy ustawy (art. 35b) oraz postanowienia *KSR nr 4 Utrata wartości aktywów*.

W przypadku transakcji handlowych, dla których strony przewidziały wykonanie płatności w częściach (ratach), prawo do odsetek, rekompensaty za koszty odzyskiwania należności, zwrotu poniesionych kosztów odzyskiwania należności przysługuje sprzedawcy w stosunku do każdej niezapłaconej przez nabywcę części (raty).

Rozrachunki w walucie obcej

Odsetki naliczone przez jednostkę lub przez jej kontrahenta w walucie obcej, na dzień ich ujęcia w księgach rachunkowych jednostka przelicza na walutę polską po kursie średnim ogłoszonym dla danej waluty przez NBP z dnia poprzedzającego dzień naliczenia odsetek (zgodnie z art. 30 ust. 2 pkt. 2 ustawy).

6.4. Kary umowne

Rozrachunki w walucie polskiej

W celu zwiększenia bezpieczeństwa wykonania umowy oraz zapewnienia sobie rekompensaty (odszkodowania) na wypadek niewykonania lub nienależytego wykonania świadczenia wynikającego z umowy, nabywca może określić w umowie kary umowne.

Kary umowne mają zastosowanie jedynie do zobowiązań niepieniężnych, to jest takich, których wykonanie polega na przekazaniu dobra i/lub wykonaniu usługi. Nabywca może (o ile zostało to przewidziane w umowie) żądać od sprzedawcy kary umownej, np. w przypadku opóźnienia w przekazaniu dóbr, przekazaniu dóbr posiadających wady i usterki, niezgodnych ze specyfikacją techniczną wymaganą umową, z tytułu niewłaściwie wykonanych usług bądź usług wykonanych z opóźnieniem.

W niektórych przypadkach umowa zakupu-sprzedaży może przewidywać kary umowne przysługujące sprzedawcy za nienależyte postępowanie nabywcy (np. niedostarczenie w terminie dokumentacji budowy).

Kara umowna nie może być naliczona za opóźnienie w zapłacie. W tym przypadku sprzedawca wykorzystuje instytucję odsetek ustawowych za opóźnienie w zapłacie.

Kara umowna może być określona w umowie wartościowo lub procentowo, a jej wysokość nie zależy od wysokości szkody poniesionej przez nabywcę.

W przypadku podjęcia decyzji o naliczeniu kary umownej nabywca wystawia sprzedawcy notę księgową. Na jej podstawie, pod datą wystawienia noty ujmuje w księgach rachunkowych karę umowną, jako należność od sprzedawcy i pozostałe przychody operacyjne.

Jeżeli sprzedawca kwestionuje karę umowną (w całości lub części) bądź nabywca sam ocenia, że odzyskanie należności nie jest pewne, szacuje prawdopodobieństwo jej odzyskania i dokonuje odpisu aktualizującego kwotę należności. Przy ustalaniu wysokości odpisu aktualizującego jednostka stosuje przepisy ustawy (art. 35b) oraz postanowienia KSR nr 4 Utrata wartości aktywów.

Z kolei, sprzedawca, jeżeli nie kwestionuje naliczonej mu kary umownej ujmuje ją jako zobowiązanie i obciąża pozostałe koszty operacyjne.

Rozrachunki w walucie obcej

W przypadku, gdy kara umowna została przez jednostkę lub przez jej kontrahenta naliczona w walucie obcej, zgodnie z art. 30 ust. 2 pkt. 2 ustawy jednostka przelicza ją na dzień ujęcia w księgach rachunkowych, na walutę polską po kursie średnim ogłoszonym dla danej waluty przez NBP z dnia poprzedzającego dzień naliczenia kary (dzień wystawienia noty lub dowodu wewnętrznego).

7. Wycena rozrachunków z kontrahentami na moment rozliczenia (uregulowania)

Rozliczenie (uregulowanie) rozrachunków z kontrahentem powoduje ich wyłączenie (wyksięgowanie) z ksiąg rachunkowych jednostki. Może ono przyjąć różne formy, w zależności od postanowień umowy zakupu-sprzedaży, bądź uzgodnień między kontrahentami. Uregulowanie należności/zobowiązania może nastąpić m.in. środkami pieniężnymi (zapłata), w innym składniku majątkowym lub usłudze (barter), drogą kompensaty wzajemnych należności i zobowiązań.

Na dzień rozliczenia jednostka wycenia rozrachunki z kontrahentami w kwocie wymaganej zapłaty.

7.1. Rozliczenie środkami pieniężnymi

Rozrachunki w walucie polskiej

Zapłata, czyli przekazanie środków pieniężnych jednostce, która wykonała świadczenie wynikające z umowy zakupu-sprzedaży, jest najczęstszą formą regulowania rozrachunków. Zapłata może nastąpić w gotówce lub bezgotówkowo – przelewem na rachunek bankowy jednostki.

W przypadku płatności w gotówce kontrahenci muszą brać pod uwagę ograniczenia kwotowe nałożone przepisami prawa na tę formę regulowania rozrachunków.

Jednostka ujmuje w księgach rachunkowych otrzymanie/przekazanie płatności z tytułu uregulowania rozrachunków na podstawie wyciągu z rachunku bankowego lub dokumentu potwierdzającego przyjęcie/przekazanie gotówki do kasy.

Rozrachunki w walucie obcej

Kurs waluty obcej, który jednostka stosuje do przeliczenia na walutę polską spłaty należności lub zobowiązania w walucie obcej zależy od tego, czy w momencie otrzymania/przekazania płatności nastąpiła faktyczna (rzeczywista) wymiana jednej waluty na inną (przewalutowanie) tj. czy miała miejsce sprzedaż lub zakup waluty obcej.

Spłatę należności przez nabywcę na dzień jej ujęcia w księgach rachunkowych sprzedawca przelicza na walutę polską odpowiednio po kursie:

- a) średnim ogłoszonym dla danej waluty przez NBP z dnia poprzedzającego dzień otrzymania płatności, jeżeli płatność w walucie obcej nastąpiła na rachunek bankowy sprzedawcy w tej walucie obcej lub do kasy walutowej,
- b) kupna waluty obcej, zastosowanym przez bank prowadzący rachunek bankowy sprzedawcy – jeżeli płatność w walucie obcej nastąpiła na jego rachunek bankowy w walucie polskiej (jednostka sprzedawała walutę obcą bankowi).

Spłatę zobowiązania wobec sprzedawcy na dzień jej ujęcia w księgach rachunkowych nabywca przelicza na walutę polską odpowiednio po kursie:

- a) po którym waluta obca została przeliczona w momencie jej wpływu na rachunek bankowy nabywcy w walucie obcej – jeżeli spłaca zobowiązanie ze swojego rachunku bankowego w walucie obcej; kurs ten ustala zgodnie z przyjętą przez niego metodą wyceny rozchodu waluty obcej (zgodnie z art. 35 ust. 8 ustawy, w zw. z art. 34 ust. 4 pkt 1-3);
- b) po którym waluta obca została przeliczona w momencie jej wpływu do kasy walutowej nabywcy – jeżeli spłaca zobowiązanie z kasy walutowej; kurs ten ustala zgodnie z przyjętą przez niego metodą wyceny rozchodu waluty obcej (zgodnie z art. 35 ust. 8 ustawy, w zw. z art. 34 ust. 4 pkt 1-3);
- c) sprzedaży waluty obcej zastosowanym przez bank prowadzący rachunek nabywcy – jeżeli dokonał spłaty zobowiązania środkami z rachunku bankowego w walucie polskiej (jednostka zakupiła walutę obcą w banku).

Zazwyczaj kurs waluty obcej zastosowany przez jednostkę do przeliczenia na walutę polską spłaty należności lub zobowiązania różni się od kursu waluty obcej, po którym jednostka przeliczyła na walutę polską należność lub zobowiązanie w walucie obcej na moment ich powstania (ujęcia w księgach rachunkowych). W konsekwencji w momencie rozliczenia rozrachunków w walucie obcej powstają różnice kursowe:

- a) dodatkowo:
 - dotyczące należności – gdy kurs waluty obcej na dzień spłaty należności jest wyższy od kursu na dzień ujęcia należności w księgach rachunkowych,
 - dotyczące zobowiązań – gdy kurs waluty obcej na dzień spłaty zobowiązania jest niższy od kursu na dzień ujęcia zobowiązania w księgach rachunkowych,

b) ujemne

- dotyczące należności – gdy kurs waluty obcej na dzień spłaty należności jest niższy od kursu na dzień ujęcia należności w księgach rachunkowych,
- dotyczące zobowiązań – gdy kurs waluty obcej na dzień spłaty zobowiązania jest wyższy od kursu na dzień ujęcia zobowiązania w księgach rachunkowych.

Jednostka ujmuje różnice kursowe w księgach rachunkowych jako przychody lub koszty finansowe, bądź – w przypadkach wskazanych w ustawie – zalicza do kosztu wytworzenia produktów, ceny nabycia towarów, ceny nabycia lub kosztu wytworzenia środków trwałych, środków trwałych w budowie, wartości niematerialnych i prawnych. Jednostka nie kompensuje różnic kursowych dodatnich z ujemnymi w ewidencji księgowej.

7.2. Rozliczenie w dobrach lub usługach (rozliczenie w naturze) – barter

Rozrachunki w walucie polskiej

Umowa barteru polega na bezpośredniej wymianie dóbr i/lub usług pomiędzy jej stronami. Może być to wymiana dóbr na dobra, usług na usługi, usług na dobra lub dóbr na usługi. Przewidziane umową barteru świadczenia kontrahentów wobec siebie są jednakowo wyceniane i uznawane za ekwiwalentne. W konsekwencji każdy z nich występuje jednocześnie w roli dostawcy i nabywcy, a co za tym idzie, w praktyce mają miejsce dwie, równoważne pod względem wartości umowy zakupu-sprzedaży.

Każda ze stron transakcji barteru ujmuje w swoich księgach rachunkowych dwie transakcje:

- a) sprzedaży dobra lub usługi – na podstawie wystawionej przez siebie faktury, która powoduje powstanie należności od odbiorcy,
- b) zakupu dobra lub usługi – na podstawie faktury wystawionej przez drugą stronę transakcji, która powoduje powstanie zobowiązania wobec dostawcy.

W dniu rozliczenia transakcji każda ze stron umowy na podstawie polecenia księgowania kompensuje należności i zobowiązania powstałe z umowy barteru.

W przypadku, gdy wartości wymienionych pomiędzy kontrahentami dóbr lub usług nie są ekwiwalentne, powstała różnica jest wyrównywana przez jednego z nich w formie środków pieniężnych (por. przykład nr 5).

W celu prawidłowego ujęcia księgowego umowy barteru, poza zasadami opisanymi powyżej, jednostka kieruje się postanowieniami *Stanowiska KSR w sprawie ujęcia transakcji zamiany składnika aktywów niepieniężnych na inny składnik aktywów niepieniężnych*.

Rozrachunki w walucie obcej

Ze względu na fakt, że przy rozliczeniu umowy barteru nie dochodzi do przepływu środków pieniężnych pomiędzy kontrahentami, ale następuje wymiana wzajemnych świadczeń, które co do zasady są jednakowo wycenione (w tym przypadku w walucie obcej) i uznane za ekwiwalentne, wykonanie umowy nie powinno powodować powstania różnic kursowych.

Jednostka stosuje ten sam kurs waluty obcej zarówno do przeliczenia należności, jak i zobowiązania z tytułu umowy barteru. Jest to odpowiednio kurs średni ogłoszony dla danej waluty przez NBP z dnia poprzedzającego dzień powstania należności lub kurs średni ogłoszony dla danej waluty przez NBP z dnia poprzedzającego dzień powstania zobowiązania – w zależności od tego, która transakcja w ramach umowy barteru wystąpiła jako pierwsza (transakcja sprzedaży dobra/usługi, czy transakcja zakupu dobra/ usługi).

W przypadku wymiany nieekwiwalentnej, gdy powstała różnica jest wyrównywana w formie środków pieniężnych, jednostka przelicza ją na walutę polską według zasad stosowanych przy rozliczeniu rozrachunków środkami pieniężnymi.

7.3. Rozliczenie w drodze kompensaty należności ze zobowiązaniami

Rozrachunki w walucie polskiej

Jednostka może potrącić należność od kontrahenta z zobowiązania wobec niego, jeżeli zostały spełnione warunki przewidziane w k.c. (art. 498) dla rozliczenia w formie kompensaty bądź zasady kompensaty zostały ustalone w umowie zakupu-sprzedaży (kompensata umowna).

Zgodnie z przepisami k.c., kompensata wzajemnych wierzytelności jednostki i jej kontrahenta (należności i zobowiązań) może nastąpić, gdy przedmiotem obu wierzytelności są pieniądze lub rzeczy tej samej jakości oznaczone tylko co do gatunku, a obie wierzytelności są wymagalne i mogą być dochodzone przed sądem lub przed innym organem państwowym.

Wskutek potrącenia obie wierzytelności umarzają się nawzajem do wysokości wierzytelności niższej.

Jednostka potrąca wierzytelność składając kontrahentowi oświadczenie o kompensacie; zgoda kontrahenta nie jest wymagana.

Z kolei w przypadku kompensaty umownej, umowa pomiędzy kontrahentami powinna przewidywać które wierzytelności podlegają potrąceniu, na jaką datę oraz sposób rozliczenia między kontrahentami ewentualnej nadwyżki jednej wierzytelności nad drugą.

W księgach rachunkowych ewidencja kompensaty następuje w obrębie rozrachunków z kontrahentami. Jednostka wyksięgowuje należność od kontrahenta w korespondencji z zobowiązaniem wobec niego (por. przykład 6).

Rozrachunki w walucie obcej

Jednostka może dokonać kompensaty wzajemnych należności i zobowiązań z jej kontrahentem również wówczas, gdy są one wyrażone:

- a) w tej samej walucie obcej,
- b) jedno z nich (należność lub zobowiązanie) – w walucie polskiej, natomiast drugie – (należność lub zobowiązanie) walucie obcej,
- c) w dwóch różnych walutach obcych.

W tych przypadkach nie dochodzi do przepływu środków pieniężnych pomiędzy kontrahentami, a w konsekwencji nie następuje faktyczna (rzeczywista) wymiana jednej waluty na inną. Oznacza to, że jednostka przelicza na walutę polską podlegające kompensacie rozrachunki w walucie obcej stosując kurs średni ogłoszony dla danej waluty (walut) przez NBP z dnia poprzedzającego dzień dokonania kompensaty.

Na dzień dokonania kompensaty zazwyczaj występują różnice kursowe spowodowane zastosowaniem przez jednostkę różnych kursów waluty obcej do przeliczenia należności i zobowiązań w walutach obcych na dzień ich powstania oraz na dzień kompensaty.

Jednostka ujmuje powstałe różnice kursowe w księgach rachunkowych w sposób identyczny, jak przy rozliczeniu rozrachunków drogą zapłaty (por. przykład 6)

8. Inwentaryzacja rozrachunków z kontrahentami

Inwentaryzacja rozrachunków w walucie polskiej

Zgodnie z art. 26 ust. 1 pkt 2 ustawy jednostka inwentaryzuje rozrachunki z kontrahentami drogą uzyskania od nich potwierdzenia prawidłowości wykazanego w księgach rachunkowych stanu rozrachunków oraz wyjaśnienia i rozliczenia ewentualnych różnic (inwentaryzacja metodą potwierdzenia sald).

Ustawa nakłada na jednostkę obowiązek zastosowania metody potwierdzenia sald jedynie do należności od kontrahentów. W tym celu, jednostka jako wierzyciel inicjuje uzgodnienie salda należności, natomiast dłużnik potwierdza zgodność kwot bądź wskazuje rozbieżności. W przypadku zobowiązań jednostki inicjatywa uzgodnienia pozostaje po stronie jej kontrahentów (wierzycieli). Jednostka może jednakże wystąpić do kontrahenta o potwierdzenie sald swoich zobowiązań (np. w przypadku, gdy widzi potrzebę zweryfikowania kwot zobowiązań).

Jednostka nie stosuje metody potwierdzenia sald do inwentaryzacji należności:

- spornych i wątpliwych,
- od osób nieprowadzących ksiąg rachunkowych,
- z tytułów publicznoprawnych.

Wymienione należności jednostka inwentaryzuje metodą porównania danych w księgach rachunkowych z odpowiednimi dokumentami i weryfikacji ich wartości (art. 26 ust. 1 pkt 3 ustawy).

Przed rozpoczęciem procedury potwierdzenia sald rozrachunków z kontrahentami jednostka dokonuje ich przeglądu w celu określenia statusu rozrachunków na dzień uzgodnienia (należności nieściągalne, przedawnione, umorzone, przeterminowane – w podziale na terminy opóźnienia, sporne, dochodzone na drodze sądowej).

Jednostka uzgadnia z kontrahentem kwotę wymaganej zapłaty należności, ustaloną zgodnie z pkt 5 Stanowiska, tj. należność główną oraz naliczone na dzień uzgodnienia: odsetki (umowne, ustawowe, za opóźnienie), kary umowne, zasądzone koszty postępowania sądowego.

W celu uzyskania od kontrahenta potwierdzenia, że uznaje on kwotę wymaganej zapłaty należności, jednostka wysyła do niego dwa egzemplarze pisma (wezwania do potwierdzenia wysokości salda), informującego o wysokości i składowych salda należności, z prośbą o jego potwierdzenie przez odesłanie do jednostki jednego egzemplarza pisma podpisanego przez osobę upoważnioną przez kontrahenta. W przypadku stwierdzenia przez kontrahenta różnic w wysokości salda należności lub jego składowych, specyfikuje je on na egzemplarzu, który zwrotnie przesyła do jednostki.

Wezwanie do potwierdzenia wysokości salda oraz odpowiedź na nie mogą być wymienione pomiędzy kontrahentami drogą elektroniczną (np. w postaci wiadomości e-mail), jeżeli ta forma potwierdzania stanu wzajemnych rozrachunków została przez nich uzgodniona, a przekazane informacje zostaną odpowiednio uwierzytelnione.

Jednostka uzgadnia z kontrahentem również salda zerowe należności, jeżeli w ciągu roku obrotowego wystąpiły istotne pod względem częstotliwości lub wolumenu obroty z tym kontrahentem.

Zgodnie z art. 26 ust. 3 pkt 1 ustawy jednostka może przeprowadzić inwentaryzację należności metodą potwierdzenia sald na dowolny dzień w okresie 3 miesięcy przed końcem roku obrotowego i 15 dni następnego roku obrotowego, mając przy tym na względzie potrzebę zapewnienia kontrahentowi odpowiedniego czasu na odesłanie odpowiedzi.

Jeżeli we wskazanym przez jednostkę terminie kontrahent nie potwierdzi salda należności w sposób opisany powyżej jednostka uznaje, że saldo nie może być potwierdzone z przyczyn uzasadnionych i przeprowadza inwentaryzację niepotwierdzonego salda metodą porównania danych ksiąg rachunkowych z odpowiednimi dokumentami i weryfikacji ich wartości (art. 26 ust. 1 pkt 3 ustawy).

Ustawa nie zezwala na stosowanie przez jednostkę tzw. **milczącego potwierdzenia salda**, to jest zamieszczania na wezwaniu do potwierdzenia stanu wzajemnych rozrachunków z kontrahentami klauzuli, że brak odpowiedzi ze strony kontrahenta w terminie wskazanym w wezwaniu zostanie uznany

za potwierdzenie wartości wierzytelności wyspecyfikowanych na wezwaniu. Innymi słowy, brak odpowiedzi kontrahenta na wezwanie do potwierdzenia stanu wzajemnych rozrachunków, nawet, gdy jednostka zamieściła na wezwaniu opisaną powyżej klauzulę oznacza, że **saldo rozrachunków nie zostało potwierdzone**.

W wyniku przeprowadzonego uzgodnienia stanu rozrachunków z kontrahentami mogą wystąpić różnice pomiędzy wartościami księgowymi a wartościami wskazanymi przez kontrahenta. Różnice te jednostka wyjaśnia, ustalając przyczyny ich powstania, sposób ich rozliczenia oraz ujmuje je – jeżeli uznaje korekty salda za zasadne – w księgach rachunkowych tego roku obrotowego, którego inwentaryzacja dotyczy.

Inwentaryzacja rozrachunków w walucie obcej

Jednostka inwentaryzuje rozrachunki z kontrahentami zagranicznymi według tych samych zasad, co rozrachunki w walucie polskiej, przy czym uzgodnienie sald odbywa się w walucie obcej.

9. Prezentacja rozrachunków w sprawozdaniu finansowym

Prezentacja rozrachunków z kontrahentami w sprawozdaniu finansowym zależy od tego, do której grupy jednostek – w myśl ustawy (jednostki mikro, małe lub pozostałe) – należy jednostka sporządzająca sprawozdanie finansowe.

Wykazując informację o rozrachunkach z kontrahentami w sprawozdaniu finansowym jednostka kieruje się postanowieniami załączników do ustawy: nr 1, 4 lub 5, które określają minimalny zakres informacji wykazywanych w sprawozdaniu finansowym, a także postanowieniami poszczególnych KSR oraz Stanowisk (np. KSR nr 1 Rachunek przepływów pieniężnych, KSR nr 4 Utrata wartości aktywów).

Jednostka sporządzająca sprawozdanie finansowe zgodnie z załącznikiem nr 1 do ustawy prezentuje w aktywach bilansu należności od kontrahentów w następujący sposób:

- a) bezsporne należności z tytułu sprzedaży towarów, wyrobów gotowych, usług i materiałów – jako *Należności z tytułu dostaw i usług, w ramach Należności krótkoterminowych*, bez względu na termin ich wymagalności (odpowiednio poz. B.II.1a, B.II.2a, B.II.3a bilansu); przy czym oddzielnie prezentuje kwotę należności, która stanie się wymagalna w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego, a oddzielnie kwotę o terminie spłaty powyżej 12 miesięcy.
- b) należności z tytułu sprzedaży składników wartości niematerialnych i prawnych, rzeczowych aktywów trwałych – jako:
 - *Należności długoterminowe* (odpowiednio poz. A.III.1, A.III.2, A.III.3 bilansu) – jeżeli termin ich wymagalności przekracza 12 miesięcy; przy czym jednostka bierze pod uwagę pierwotny termin ich wymagalności, a nie okres opóźnienia w spłacie.
 - *Inne należności w ramach Należności krótkoterminowych* (odpowiednio poz. B.II.1b, B.II.2b, B.II.3b bilansu) – jeżeli termin ich wymagalności nie przekracza 12 miesięcy.
- c) należności z tytułu naliczonych kar umownych, odsetek za opóźnienie w zapłacie, oraz należności sporne, ale niedochodzone na drodze sądowej – w tych samych pozycjach aktywów bilansu, co należność główna, z którą są związane.
- d) należności ze wszystkich wymienionych powyżej tytułów, które jednostka na dzień bilansowy dochodzi na drodze sądowej – jako *Należności dochodzone na drodze sądowej w ramach Należności krótkoterminowych* (poz. B.II.3d bilansu).

Jednostka prezentuje w pasywach bilansu zobowiązania wobec kontrahentów w następujący sposób:

- a) bezsporne zobowiązania z tytułu zakupu materiałów, towarów, wyrobów gotowych i usług – jako *Zobowiązania z tytułu dostaw i usług, w ramach Zobowiązań krótkoterminowych*, bez względu na termin ich wymagalności (odpowiednio poz. B.III.1a, B.III.2a, B.III.3d bilansu); przy czym oddzielnie

prezentuje kwotę zobowiązań, która stanie się wymagalna w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego, a oddzielnie kwotę o terminie spłaty powyżej 12 miesięcy.

- b) Zobowiązania z tytułu zakupu składników wartości niematerialnych i prawnych, rzeczowych aktywów trwałych – jako:
- *Zobowiązania długoterminowe* (odpowiednio poz. B.II.1, B.II.2, B.II.3e bilansu) - jeżeli termin ich wymagalności przekracza 12 miesięcy; przy czym jednostka bierze pod uwagę pierwotny termin ich wymagalności, a nie okres opóźnienia w spłacie.
 - *Inne zobowiązania* w ramach *Zobowiązań krótkoterminowych* (odpowiednio poz. B.III.1b, B.III.2b, B.III.3i bilansu) – jeżeli termin ich wymagalności nie przekracza 12 miesięcy.
- c) zobowiązania z tytułu naliczonych kar umownych, odsetek za opóźnienie w zapłacie oraz zobowiązania sporne, ale niedochodzone na drodze sądowej – w tych samych pozycjach pasywów bilansu, co zobowiązanie główne, z którym są związane.
- d) zobowiązania ze wszystkich wymienionych powyżej tytułów, które jednostka na dzień bilansowy dochodzi na drodze sądowej – jako *Inne* w ramach zobowiązań krótkoterminowych (poz. B.III.3i bilansu).

Nierozliczone na dzień bilansowy przedpłaty na dostawy i usługi są wykazywane w bilansie jednostki, która:

- a) otrzymała przedpłatę – jako *Zaliczki otrzymane na dostawy i usługi* (poz. B.III.3e. pasywów bilansu) lub jako *Inne zobowiązania krótkoterminowe* (poz. B.III.3i. pasywów bilansu) – jeżeli przedpłata dotyczy sprzedaży niezaliczanej do podstawowej działalności operacyjnej jednostki (sprzedaż niefinansowych aktywów trwałych), bądź jako *Rozliczenia międzyokresowe* (poz. B.IV.2 pasywów bilansu);
- b) przekazała przedpłatę na poczet:
- dostawy dóbr – jako wyodrębnioną pozycję *Zaliczki* w ramach: *wartości niematerialnych i prawnych* (poz. A.I.4 aktywów bilansu), *rzeczowych aktywów trwałych* (poz. A.II.3 aktywów bilansu) lub *zapasów* (poz. B.I.5 aktywów bilansu) – w zależności od tego, zakupu którego składnika majątkowego dotyczy przekazana przedpłata,
 - świadczenia usług – jako *Należności z tytułu dostaw i usług* (poz. B.II.3a aktywów bilansu) lub *Inne należności krótkoterminowe* (poz. B.II.3c aktywów bilansu).

Jednostka uzupełnia informację o rozrachunkach z kontrahentami w *Dodatkowych informacjach i objaśnieniach*, w szczególności w zakresie danych dotyczących odpisów aktualizujących wartość należności (zgodnie z ust. 1 pkt 7 *Dodatkowych informacji i objaśnień w Załączniku nr 1 do ustawy*) oraz podziału zobowiązań długoterminowych według pozostałego przewidywanego umową okresu spłaty (zgodnie z ust. 1 pkt 12 *Dodatkowych informacji i objaśnień w Załączniku nr 1 do ustawy*).

Jednostka może rozważyć przedstawienie w *Dodatkowych informacjach i objaśnieniach* następujących informacji:

- wartość brutto należności przeterminowanych w podziale na ich rodzaje oraz okresy przeterminowania stosowane wewnętrznie przez jednostkę w procesie zarządzania należnościami wraz z przypisanymi do nich odpisami aktualizującymi;
- wartość brutto należności spornych wraz z przypisanymi do nich odpisami aktualizującymi;
- wartość zobowiązań w kwocie wymaganej przez wierzyciela zapłaty, co do których toczy się postępowanie sądowe lub arbitrażowe;
- dla rozrachunków w walutach obcych – wartość należności i zobowiązań w podziale na poszczególne waluty obce (w walucie polskiej oraz walutach obcych) oraz wartość różnic kursowych z wyceny.

Jednostka sporządzająca sprawozdanie finansowe zgodnie z załącznikiem nr 5 do ustawy prezentuje rozrachunki z kontrahentami w bilansie w następujący sposób:

- a) bezsporne należności z tytułu sprzedaży towarów, wyrobów gotowych, usług i materiałów – jako *Należności z tytułu dostaw i usług*, w ramach *Należności krótkoterminowych*, bez względu na termin ich wymagalności (odpowiednio poz. B.II.a. bilansu); przy czym oddzielnie prezentuje kwotę należności, która stanie się wymagalna w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego, a oddzielnie kwotę o terminie spłaty powyżej 12 miesięcy.
- b) należności z tytułu sprzedaży składników wartości niematerialnych i prawnych, rzeczowych aktywów trwałych – łącznie z innymi rodzajami należności jako:
 - *Należności długoterminowe* (poz. A.III. bilansu) – jeżeli termin ich wymagalności przekracza 12 miesięcy; przy czym jednostka bierze pod uwagę pierwotny termin ich wymagalności, a nie okres opóźnienia w spłacie.
 - *Należności krótkoterminowe* (poz. B.II. bilansu) – jeżeli termin ich wymagalności nie przekracza 12 miesięcy.
- c) należności z tytułu naliczonych kar umownych, odsetek za opóźnienie w zapłacie, oraz należności sporne, ale niedochodzone na drodze sądowej – w tych samych pozycjach aktywów bilansu, co należność główna, z którą są związane.
- d) należności ze wszystkich wymienionych powyżej tytułów, które jednostka na dzień bilansowy dochodzi na drodze sądowej – łącznie z innymi rodzajami należności jako *Należności krótkoterminowe* (poz. B.II. bilansu).

Jednostka prezentuje w pasywach bilansu zobowiązania wobec kontrahentów w następujący sposób:

- a) bezsporne zobowiązania z tytułu zakupu materiałów, towarów, wyrobów gotowych i usług – jako *Zobowiązania z tytułu dostaw i usług*, w ramach *Zobowiązań krótkoterminowych*, bez względu na termin ich wymagalności (poz. B.III.b. bilansu); przy czym oddzielnie prezentuje kwotę zobowiązań, która stanie się wymagalna w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego, a oddzielnie kwotę o terminie spłaty powyżej 12 miesięcy.
- b) Zobowiązania z tytułu zakupu składników wartości niematerialnych i prawnych, rzeczowych aktywów trwałych – łącznie z innymi rodzajami zobowiązań jako:
 - *Zobowiązania długoterminowe* (poz. B.II. bilansu) - jeżeli termin ich wymagalności przekracza 12 miesięcy; przy czym jednostka bierze pod uwagę pierwotny termin ich wymagalności, a nie okres opóźnienia w spłacie.
 - *Zobowiązania krótkoterminowe* (poz. B.III. bilansu) – jeżeli termin ich wymagalności nie przekracza 12 miesięcy.
- c) zobowiązania z tytułu naliczonych kar umownych, odsetek za opóźnienie w zapłacie oraz zobowiązania sporne, ale niedochodzone na drodze sądowej – w tych samych pozycjach pasywów bilansu, co zobowiązanie główne, z którym są związane.
- d) zobowiązania ze wszystkich wymienionych powyżej tytułów, które jednostka na dzień bilansowy dochodzi na drodze sądowej – łącznie z innymi rodzajami zobowiązań w ramach zobowiązań krótkoterminowych (poz. B.III. bilansu).

Nierozliczone na dzień bilansowy przedpłaty na dostawy i usługi są wykazywane w bilansie jednostki, która:

- a) otrzymała przedpłatę – łącznie z innymi rodzajami zobowiązań w ramach *zobowiązań krótkoterminowych* (poz. B.III. pasywów bilansu) bądź jako *Rozliczenia międzyokresowe* (poz. B.IV pasywów bilansu);

b) przekazała przedpłatę na poczet:

- dostawy dóbr – w ramach: *wartości niematerialnych i prawnych* (poz. A.I. aktywów bilansu), *rzeczowych aktywów trwałych* (poz. A.II. aktywów bilansu) lub *zapasów* (poz. B.I. aktywów bilansu) – w zależności od tego, zakupu którego składnika majątkowego dotyczy przekazana przedpłata,
- świadczenia usług – łącznie z innymi rodzajami należności jako *Należności krótkoterminowe* (poz. B.II. aktywów bilansu).

Jednostka może, jeżeli uzna, że zwiększy to przydatność informacyjną sprawozdania finansowego, wyodrębnić w bilansie w ramach *Należności długo- i krótkoterminowych* oraz *zobowiązań długo- i krótkoterminowych* dodatkowe grupy. W tym celu może np. wykorzystać podział należności i zobowiązań przewidziany w bilansie jednostek sporządzających sprawozdanie finansowe zgodnie z Załącznikiem nr 1 do ustawy.

Jednostka może również rozważyć uszczegółowienie informacji o rozrachunkach z kontrahentami w *Dodatkowych informacjach i objaśnieniach*, np. korzystając z wytycznych Stanowiska w tym zakresie dla jednostek sporządzających sprawozdanie finansowe zgodnie z Załącznikiem nr 1 do ustawy.

W związku z ustawowym ograniczeniem obowiązku wykazywania szczegółowych informacji w sprawozdaniach finansowych sporządzanych zgodnie z załącznikiem nr 4 do ustawy, Stanowisko nie proponuje zwiększania ich szczegółowości.

Załącznik nr 1: Przykłady ilustrujące wybrane zagadnienia zaprezentowane w Stanowisku

Założenia wspólne dla wszystkich przykładów:

- Spółka ABC Sp. z o.o. prowadzi działalność produkcyjno-usługową, w ramach której współpracuje z kontrahentami krajowymi (odbiorca PL), z obszaru Unii Europejskiej (odbiorca UE).
- Wszyscy kontrahenci spółki ABC prowadzą działalność gospodarczą i są czynnymi podatnikami VAT.
- Dla transakcji w walucie polskiej spółka stosuje stawkę VAT w wysokości 23%, natomiast dla transakcji wewnątrzwspólnotowych – stawkę 0% (spółka spełnia wszystkie wymagania przewidziane przepisami prawa podatkowego dla zastosowania tej stawki).
- Kwoty w przykładach są wykazywane w pełnych złotych.
- Kwoty w walucie obcej są przeliczane na walutę polską według kursów z tabeli zamieszczonej na końcu załącznika.
- Jeżeli w przykładzie nie wskazano inaczej, transakcja zakupu-sprzedaży jest związana z podstawową działalnością operacyjną jednostki.
- W celu zwiększenia przejrzystości przykładów ewidencję księgową, tam gdzie było to możliwe, ograniczono do operacji gospodarczych, które są bezpośrednio związane z powstaniem lub likwidacją rozrachunków z kontrahentami (np. dla transakcji sprzedaży zaprezentowano jedynie ujęcie księgowe przychodu ze sprzedaży w korespondencji z należnościami od odbiorców, pomijając księgowanie wydania produktów skutkujące powstaniem kosztu).

Przykład 1: Wartość rozrachunków z kontrahentami w walucie polskiej na moment ich początkowego ujęcia

[A]

Spółka ABC wykonała 6 sierpnia br. usługę na rzecz kontrahenta krajowego (odbiorca PL), wystawiając fakturę VAT:

– Wartość usługi według ceny sprzedaży = wartość netto faktury	15 000
– Podatek VAT	3 450
– Suma faktury = wartość brutto faktury	18 450

Ewidencja księgowa:

Sprzedawca (dostawca) usługi - ABC Sp. z o.o.					
Przychody ze sprzedaży usług		Podatek VAT należny		Rozrachunki z odbiorcami	
1)	15 000	1)	3 450	1)	18 450
Nabywca (odbiorca) usługi - odbiorca PL					
Rozliczenie zakupu / Koszty operacyjne		Podatek VAT naliczony		Rozrachunki z dostawcami	
1)	15 000	1)	3 450		18 450 (1)

Wartość rozrachunków na moment ich początkowego ujęcia w księgach rachunkowych:

- spółki ABC – należności od odbiorców 18 450,
- odbiorcy PL – zobowiązania wobec dostawców 18 450.

[B]

1. Spółka ABC wykonała 6 sierpnia br. usługę na rzecz kontrahenta krajowego (odbiorca PL), objętą **mechanizmem odwrotnego obciążenia**, wystawiając fakturę bez VAT, z adnotacją „odwrotne obciążenie”:
 - Wartość usługi według ceny sprzedaży = wartość netto faktury 15 000
 - Suma faktury = wartość brutto faktury 15 000
2. W tym przypadku obowiązek naliczenia i rozliczenia VAT należnego od transakcji spoczywa na nabywcy usługi (odbiorca PL), który ujmuje go w księgach rachunkowych na podstawie wewnętrznego dokumentu księgowego.
 - Podatek VAT należny = podatkowi VAT naliczonemu (15 000 x 23%) 3 450

Ewidencja księgowa:

Sprzedawca (dostawca) usługi - ABC Sp. z o.o.					
Przychody ze sprzedaży usług			Rozrachunki z odbiorcami		
1)	15 000	(1	1)	15 000	)
Nabywca (odbiorca) usługi - odbiorca PL					
Rozliczenie zakupu / Koszty operacyjne			Podatek VAT należny		Rozrachunki z dostawcami
1)	15 000		3 450	(2	15 000 (1
			Podatek VAT naliczony		
		2)	3 450		

Wartość rozrachunków na moment ich początkowego ujęcia w księgach rachunkowych:

- spółki ABC – należności od odbiorców 15 000,
- odbiorcy PL – zobowiązania wobec dostawców 15 000.

Przykład 2. Ujęcie przedpłat na dostawy dóbr i usług w walucie polskiej

8 czerwca br. spółka ABC zawarła z kontrahentem krajowym (odbiorca PL) umowę sprzedaży 500 szt. wytwarzanych przez spółkę produktów po cenie jednostkowej sprzedaży 750. Produkty zostaną przekazane odbiorcy 8 sierpnia br.

Zgodnie z umową odbiorca PL zobowiązał się wpłacić dwie zaliczki na poczet dostawy wyrobów:

- a) pierwszą – w dniu zawarcia umowy, w wysokości 10% wartości sprzedaży, oraz
- b) drugą – do 9 lipca br., w wysokości 30% wartości sprzedaży.

Operacje gospodarcze:

1. 8 czerwca br. spółka ABC wystawiła fakturę:

– Wartość wyrobów według ceny sprzedaży = wartość netto faktury	
– 500 szt. x 750 x 10%	37 500
– Podatek VAT	8 625
– Suma faktury = wartość brutto faktury	46 125

2. Tego samego dnia (8 czerwca br.) odbiorca PL przelewem przekazał zaliczkę na rachunek bankowy spółki ABC.

3. 9 lipca br. odbiorca PL wpłacił na rachunek bankowy spółki ABC środki z tytułu drugiej zaliczki w wysokości 138 375.

4. 12 lipca br. spółka ABC wystawiła fakturę z tytułu otrzymanej płatności:

– Wartość wyrobów według ceny sprzedaży = wartość netto faktury	
– 500 szt. x 750 x 30%	112 500
– Podatek VAT	25 875
– Suma faktury = wartość brutto faktury	138 375

5. 8 sierpnia br. spółka ABC:

- a) przekazała wyroby odbiorcy PL wraz z fakturą końcową:

– Wartość wyrobów według ceny sprzedaży = wartość netto faktury	
– 500 szt. x 750 x 60%	225 000
– Podatek VAT	51 750
– Suma faktury = wartość brutto faktury	276 750

- b) przekięgowała kwotę 150 000 z rozliczeń międzyokresowych przychodów na dobro przychodów ze sprzedaży [odpowiednie przekięgowania przeprowadził również odbiorca PL].

6. 16 sierpnia odbiorca PL wpłacił na rachunek bankowy spółki ABC kwotę 276 750.

Ewidencja księgowa:

Sprzedawca (dostawca) - ABC Sp. z o.o.												
Rachunek bankowy			Podatek VAT należny			Rozrachunki z odbiorcami			Rozliczenia międzyokresowe			
2)	46 125			8 625	(1 1)	46 125	46 125	(2 5b)	150 000	37 500	(1	
3)	138 375			25 875	(4 4)	138 375	138 375	(3		112 500	(4	
6)	276 750			51 750	(5a 5a)	276 750	276 750	(6				
Przychody ze sprzedaży produktów												
	225 000	(5a										
	150 000	(5b										

Nabywca (odbiorca) - odbiorca PL												
Rachunek bankowy			Podatek VAT naliczony			Rozrachunki z dostawcami			Zaliczki na dostawy			
	46 125	(2 1)	8 625			2)	46 125	46 125	(1 1)	37 500	150 000	(5b
	138 375	(3 4)	25 875			3)	138 375	138 375	(4 4)	112 500		
	276 750	(6 5a)	51 750			6)	276 750	276 750	(5a			
Rozliczenie zakupu/Materiały												
5a)	225 000											
5b)	150 000											

Otrzymane zaliczki spółka ABC ujmowała w swojej ewidencji księgowej (w wartości netto, tj. bez VAT) jako rozliczenia międzyokresowe przychodów. Natomiast w bilansie zostałyby one zaprezentowane w pasywach jako *Zaliczki otrzymane na dostawy i usługi* (poz. B.III.3e.).

Z kolei, odbiorca PL przekazane zaliczki zaprezentowałby w *aktywach* jako wyodrębnioną pozycję w ramach *zapasów* (poz. B.I.5).

Przykład 3. Otrzymanie przedpłaty na dostawy dóbr i usług w walucie obcej

9 lipca br. spółka ABC zawarła z kontrahentem włoskim (odbiorca UE) umowę sprzedaży 100 szt. wytwarzanych przez spółkę produktów po cenie jednostkowej sprzedaży 190 EUR. Produkty zostaną przekazane odbiorcy 7 września br.

Zgodnie z umową odbiorca UE zobowiązał się wpłacić dwie zaliczki na poczet dostawy wyrobów:

- pierwszą – w dniu zawarcia umowy, w wysokości 10% wartości sprzedaży – przelewem na rachunek bankowy spółki w EUR, oraz
- drugą – do 17 sierpnia br., w wysokości 60% wartości sprzedaży – przelewem na rachunek bankowy spółki w EUR.

Operacje gospodarcze:

- 9 lipca br. odbiorca UE wpłacił na rachunek bankowy spółki ABC prowadzony w EUR zaliczkę w kwocie 1 900 EUR (100 szt. x 190 EUR x 10%).

Na podstawie wyciągu bankowego spółka ABC ujęła zaliczkę w księgach rachunkowych, przeliczając ją po kursie średnim ogłoszonym dla EUR przez NBP z dnia poprzedzającego dzień wpływu środków na rachunek bankowy, tj. z dnia 8 lipca:

$$1\,900 \text{ EUR} \times 4,3600 = 8\,284 \text{ PLN}$$

2. 17 sierpnia br. odbiorca UE wpłacił na rachunek bankowy spółki ABC prowadzony w EUR środki z tytułu drugiej zaliczki w wysokości 11 400 EUR (19 000 EUR x 60%).

Na podstawie wyciągu bankowego spółka ABC ujęła zaliczkę w księgach rachunkowych, przeliczając ją po kursie średnim ogłoszonym dla EUR przez NBP z dnia poprzedzającego dzień wpływu środków na rachunek bankowy, tj. z dnia 16 sierpnia:

$$11\,400 \text{ EUR} \times 4,3061 = 49\,090 \text{ PLN}$$

3. 7 września br. spółka ABC:

a) przekazała wyroby odbiorcy UE wraz z fakturą:

– Wartość wyrobów według ceny sprzedaży = wartość netto faktury	19 000
100 szt. x 190 EUR	
– Podatek VAT 0%	0
– Suma faktury = wartość brutto faktury	19 000
– Otrzymane zaliczki:	
9 lipca	-1 900
17 sierpnia	-11 400
Do zapłaty	5 700

Spółka przeliczyła przychód ze sprzedaży wyrobów oraz należność na walutę polską po kursie średnim ogłoszonym dla EUR przez NBP z dnia poprzedzającego dzień wystawienia faktury (dzień przekazania wyrobów), tj. z 6 września br. (por. tabela kursowa):

$$19\,000 \text{ EUR} \times 4,3079 = 81\,850 \text{ PLN}$$

b) rozliczyła zobowiązania z tytułu otrzymanych zaliczek z należnością z tytułu sprzedaży wyrobów oraz ustaliła różnicę kursową powstałą w wyniku dokonanego rozliczenia:

– Wartość księgowa zobowiązania z tytułu otrzymanych zaliczek	57 374
(13 300 EUR)	
– Wartość zobowiązania z tytułu otrzymanych zaliczek wg kursu średniego	57 295
NBP z dnia 6 września br. (13 300 EUR)	
– Różnica kursowa dodatnia	79

4. 14 września odbiorca UE wpłacił na rachunek bankowy spółki ABC w PLN kwotę 5 700 EUR.

a) na podstawie wyciągu bankowego spółka ujęła spłatę należności, przeliczając ją po kursie kupna banku z dnia 14 września:

$$5\,700 \text{ EUR} \times 4,1926 = 23\,898 \text{ PLN}$$

b) ustaliła różnicę kursową powstałą z tego tytułu:

– Wartość księgowa należności (5 700 EUR)	24 555
– Wartość należności wg kursu kupna banku z dnia 14 września br.	23 898
(5 700 EUR)	
– Różnica kursowa ujemna	657

Ewidencja księgowa:

Spółka ABC					
Należności od odbiorcy UE		Zobowiązania wobec odbiorcy UE/Rozliczenia międzyokresowe przychodów		Przychody finansowe	
3a)	81 850	57 295 (3b)	3b)	8 284 (1)	79 (3b')
		23 898 (4a)	3b')	49 090 (2)	
		657 (4b)			
Rachunek bankowy w PLN		Przychody ze sprzedaży		Koszty finansowe	
1)	8 284		81 850 (3a 4b)	657	
2)	49 090				
4a)	23 898				

Przykład 4. Zmniejszenia ceny (rabaty) w walucie polskiej

Na podstawie umowy zawartej pomiędzy spółką ABC a kontrahentem krajowym (odbiorca PL), spółka ABC regularnie sprzedaje odbiorcy PL wytwarzane przez nią produkty. Zgodnie z katalogiem, cena sprzedaży netto produktu wynosi 120 zł/szt.

Umowa przewiduje ponadto, że:

Wariant I:

Po zakupieniu w danym kwartale przez odbiorcę PL 200 szt. produktów, cena każdego kolejnego zakupionego przez niego produktu jest obniżona w stosunku do ceny katalogowej o 10% i wynosi 108.

Jeżeli zakupy w danym kwartale przekroczą 300 szt. odbiorca PL otrzymuje kolejne 5% rabatu od ceny katalogowej za każdy kolejny zakupiony produkt (cena po rabacie wynosi 102).

Odbiorca PL nie określa z góry dokładnej wielkości zamówienia dla danego kwartału. Strony umowy ustaliły jedynie, że górny limit zamówień nie przekroczy dla danego kwartału 450 szt. produktów.

Spółka ABC nalicza rabat na bieżąco.

Operacje gospodarcze:

- 12 lipca br. spółka ABC sprzedała odbiorcy PL 105 szt. produktów, wystawiając fakturę:

Wartość wyrobów według ceny sprzedaży = wartość netto faktury	
105 szt. x 120	12 600
– (przy pierwszym zakupie odbiorca PL nie przekroczył progu 200 szt. dla danego kwartału i nie przysługiwał mu rabat)	
– Podatek VAT	2 898
– Suma faktury = wartość brutto faktury	15 498

- 8 sierpnia br. spółka ABC sprzedała odbiorcy PL 130 szt. produktów, wystawiając fakturę:

Wartość wyrobów według ceny sprzedaży = wartość netto faktury	
95 szt. x 120 = 11 400 oraz 35 szt. x 108 = 3 780	15 180
– (przy drugim zakupie odbiorca przekroczył łączny próg 200 szt. dla danego kwartału i cena sprzedaży 35 szt. produktów został obniżona o 10%)	
– Podatek VAT	3 491
– Suma faktury = wartość brutto faktury	18 671

- 16 sierpnia br. spółka ABC sprzedała odbiorcy PL 110 szt. produktów, wystawiając fakturę:

– Wartość wyrobów według ceny sprzedaży = wartość netto faktury	11 610
---	--------

65 szt. x 108 = 7 020 oraz 45 szt. x 102

(przy trzecim zakupie odbiorca przekroczył łączny próg 300 szt. dla danego kwartału, dlatego cena sprzedaży 45 szt. produktów został obniżona o 15%)

– Podatek VAT	2 670
– Suma faktury = wartość brutto faktury	14 280

Ewidencja księgowa:

Sprzedawca (dostawca) - ABC Sp. z o.o.					
Przychody ze sprzedaży		Podatek VAT należny		Rozrachunki z odbiorcami	
	12 600 (1)		2 898 (1)	1)	15 498
	15 180 (2)		3 491 (2)	2)	18 671
	11 610 (3)		2 670 (3)	3)	14 280

Nabywca (odbiorca) - odbiorca PL					
Rozliczenie zakupu/Materiały		Podatek VAT naliczony		Rozrachunki z dostawcami	
1)	12 600	1)	2 898		15 498 1)
2)	15 180	2)	3 491		18 671 2)
3)	11 610	3)	2 670		14 280 3)

Wariant II:

Jeżeli w danym kwartale zakupy dokonane przez odbiorcę PL przekroczą łącznie 200 szt. produktów, uzyska on rabat w wysokości 10% ceny katalogowej (wyniesie ona 108). Natomiast po przekroczeniu 300 szt. w danym kwartale odbiorca PL otrzymuje rabat w wysokości 15% ceny katalogowej (wyniesie ona 102).

Na początku każdego kwartału odbiorca PL określa wstępnie wielkość planowanych zakupów w danym kwartale, co pozwala spółce ABC ustalić wysokość przyznanego mu rabatu. Ostateczne rozliczenie rabatu (ustalenie, czy odbiorca PL nabył prawo do rabatu w danym kwartale i w jakiej wysokości) odbywa się ostatniego dnia roboczego danego kwartału.

2 lipca br. odbiorca PL zadeklarował, że zakupy produktów w spółce ABC w drugim kwartale wyniosą około 350 szt.

Operacje gospodarcze:

- 12 lipca br. spółka ABC sprzedała odbiorcy PL 105 szt. produktów, wystawiając fakturę:

– Wartość wyrobów według ceny sprzedaży = wartość netto faktury	
– 105 szt. x 120	12 600
– Podatek VAT	2 898
– Suma faktury = wartość brutto faktury	15 498
- Spółka ABC oraz Odbiorca PL oszacowali wartość rabatu przypadającego na dokonaną transakcję i na podstawie dokumentu PK skorygowali wartość przychodu ze sprzedaży oraz wartość rozrachunków

– 105 szt. x 120 x 15%	1 890
------------------------	-------
- 8 sierpnia br. spółka ABC sprzedała odbiorcy PL 130 szt. produktów, wystawiając fakturę:

– Wartość wyrobów według ceny sprzedaży = wartość netto faktury	15 600
---	--------

- 130 szt. x 120
- Podatek VAT 3 588
 - Suma faktury = wartość brutto faktury 19 188
4. Spółka ABC oraz Odbiorca PL oszacowali wartość rabatu przypadającego na dokonaną transakcję i na podstawie dokumentu PK skorygowali wartość przychodu ze sprzedaży oraz wartość rozrachunków
- 130 szt. x 120 x 15% = 2 340
5. 16 sierpnia br. spółka ABC sprzedała odbiorcy PL 110 szt. produktów, wystawiając fakturę:
- Wartość wyrobów według ceny sprzedaży = wartość netto faktury 13 200
 - 110 szt. x 120 3 036
 - Podatek VAT 16 236
 - Suma faktury = wartość brutto faktury
6. Spółka ABC oraz Odbiorca PL oszacowali wartość rabatu przypadającego na dokonaną transakcję i na podstawie dokumentu PK skorygowali wartość przychodu ze sprzedaży oraz wartość rozrachunków
- 130 szt. x 120 x 15% = 1 980
7. 28 września spółka ABC rozliczyła rabat. Po ustaleniu, że odbiorca PL spełnił warunki przyznania rabatu w wysokości 15% ceny sprzedaży, wystawiła fakturę korygującą:
- Wartość wyrobów według ceny sprzedaży po korekcie = wartość netto faktury po
- korekcie 35 190
 - 345 szt. x 102 8 094
 - Podatek VAT po korekcie 43 284
 - Suma faktury po korekcie = wartość brutto faktury

Ponieważ strony umowy przy kolejnych transakcjach w trakcie kwartału korygowały wartość wzajemnych rozrachunków oraz wartość sprzedaży o wielkość przypadającego na nie rabatu, a odbiorca PL spełnił warunki skorzystania z rabatu w danym kwartale, do skorygowania w księgach rachunkowych pozostała jedynie wartość podatku VAT (9 522 – 8 094 = 1 428).

Ewidencja księgowa:

Sprzedawca (dostawca) - ABC Sp. z o.o.											
Przychody ze sprzedaży				Podatek VAT należny				Rozrachunki z odbiorcami			
2)	1 890	12 600	(1	7)	1 428	2 898	(1	1)	15 498	1 890	(2
4)	2 340	15 600	(3			3 588	(3	3)	19 188	2 340	(4
6)	1 980	13 200	(5			3 036	(5	5)	16 236	1 980	(6
										1 428	(7

Nabywca (odbiorca) - odbiorca PL											
Rozliczenie zakupu/Materiały				Podatek VAT naliczony				Rozrachunki z dostawcami			
1)	12 600	1 890	(2	1)	2 898	1 428	(7	2)	1 890	15 498	1)
3)	15 600	2 340	(4	3)	3 588			4)	2 340	19 188	3)
5)	13 200	1 980	(6	5)	3 036			6)	1 980	16 236	5)
								7)	1 428		

Przykład 5. Rozliczenie rozrachunków w walucie polskiej w dobrach lub usługach (barter)

Umowa zawarta 25 czerwca br. pomiędzy Spółką ABC a kontrahentem krajowym (odbiorca PL) przewiduje, że:

- Spółka ABC do 28 września br. dostarczy odbiorcy PL 300 szt. wytwarzanych przez nią produktów za cenę netto 120/szt. Całkowita wartość świadczenia wynosi 36 000 netto (44 280 brutto).
- Odbiorca PL do 28 września br. wykona na rzecz Spółki ABC usługę. Całkowita wartość świadczenia na dzień podpisania umowy wynosi 36 000 netto (44 280 brutto) i może ulec zmianie o +/- 1,5% ceny netto, po ustaleniu przez odbiorcę PL rzeczywistych kosztów, poniesionych w związku z wykonaną usługą.
- Rozliczenie wzajemnych rozrachunków nastąpi przez wymianę świadczeń o ekwiwalentnej wartości, na podstawie wystawionych przez strony umowy faktur VAT.
- W przypadku wystąpienia różnicy w wartości wykonanych świadczeń, zostanie ona wyrównana w środkach pieniężnych przekazanych na rachunek bankowy.

Operacje gospodarcze:

1. 6 września br. spółka ABC dostarczyła odbiorcy PL 300 szt. produktów, wystawiając fakturę:

– Wartość wyrobów według ceny sprzedaży = wartość netto faktury	
– 300 szt. x 120 zł	36 000
– Podatek VAT	8 280
– Suma faktury = wartość brutto faktury	44 280

2. 20 września br. odbiorca PL zakończył wykonywanie usługi na rzecz spółki ABC. Po ustaleniu faktycznie poniesionych kosztów wytworzenia usługi, zdecydował o podniesieniu ceny sprzedaży netto o 432 zł (odchylenie 1,2% od pierwotnie ustalonej kwoty). Odbiorca PL wystawił fakturę:

– Wartość usługi według ceny sprzedaży = wartość netto faktury	36 432
– Podatek VAT	8 379
– Suma faktury = wartość brutto faktury	44 811

3. 28 września Spółka ABC i odbiorca PL rozliczyli należności i zobowiązania. Spółka ABC wpłaciła na rachunek bankowy odbiorcy PL kwotę 531 zł (różnica pomiędzy wartością brutto świadczenia wskazaną w umowie a wartością brutto faktury).

Ewidencja księgowa:

Sprzedawca (dostawca) - ABC Sp. z o.o.				
Przychody ze sprzedaży produktów	Podatek VAT należny	Rozrachunki z odbiorcami	Rachunek bankowy	
36 000 (1)	8 280 (1)	44 280 44 280 (3)	531 (3a)	
Rozliczenie zakupu/Koszty operacyjne	Podatek VAT naliczony	Rozrachunki z dostawcami		
2) 36 432	2) 8 379	3) 44 280 44 811 (2)		
		3a) 531		
Nabywca (odbiorca) - odbiorca PL				
Przychody ze sprzedaży usług	Podatek VAT należny	Rozrachunki z odbiorcami	Rachunek bankowy	
36 432 (2)	8 379 (2)	2) 44 811 44 280 (3)	3a) 531	
		531 (3a)		
Rozliczenie zakupu/Materiały	Podatek VAT naliczony	Rozrachunki z dostawcami		
1) 36 000	1) 8 280	3) 44 280 44 280 (1)		

Przykład 6. Kary umowne i odsetki w walucie obcej oraz rozliczenie należności ze zobowiązaniami w walucie obcej w drodze kompensaty

Na dzień 31 października br. spółka ABC posiada:

- należność od odbiorcy UE w wysokości 15 000 EUR (64 920 PLN, kurs 1 EUR = 4,3280 PLN), z terminem płatności 2 października br.
- zobowiązanie wobec odbiorcy UE w wysokości 28 000 EUR (121 184 PLN, kurs 1 EUR = 4,3280 PLN) z tytułu częściowo wykonanej na rzecz spółki ABC usługi. Całkowita wartość usługi wskazana w umowie wynosi 56 000 EUR i ma być ona wykonana do 9 listopada br. Termin płatności za usługę – 30 listopada br.

Ramowa umowa o współpracy przewiduje, że:

- w przypadku, gdy opóźnienie w płatności należności z tytułu sprzedaży produktów lub usług przekracza 7 dni, sprzedawca ma prawo rozpocząć naliczanie odsetek za opóźnienie. Odsetki w wysokości 6% są naliczane na koniec każdego miesiąca oraz na uzgodniony dzień rozliczenia należności (jeżeli jest on inny niż ostatni dzień miesiąca).
- w przypadku świadczenia usługi, sprzedawca jest zobowiązany zapłacić karę umowną za każdy dzień opóźnienia w wykonaniu usługi w wysokości 0,1% wartości netto usługi wynikającej z umowy.
- każda ze stron może dokonać kompensaty wzajemnych należności i zobowiązań, informując o tym drogą mailową drugą stronę umowy na 10 dni przed planowaną datą kompensaty oraz wskazując, które należności i zobowiązania podlegają potrąceniu.

Operacje gospodarcze:

1. 31 października spółka ABC naliczyła odsetki za opóźnienie za okres 10-31 października i wystawiła na rzecz odbiorcy UE notę odsetkową:

– Liczba dni opóźnienia	22
– Stopa %	6%
– Liczba dni w roku	365
– Kwota odsetek: $15\,000\text{ EUR} \times 6\% \times 22/365$	54 EUR

Spółka przeliczyła należność z tytułu odsetek na walutę polską po kursie średnim ogłoszonym dla EUR przez NBP z dnia poprzedzającego dzień naliczenia odsetek, tj. z 30 października (por. tabela kursowa):

$$54\text{ EUR} \times 4,3250 = 235\text{ PLN}$$

2. 7 listopada odbiorca UE poinformował spółkę ABC, że nie dotrzyma terminu wykonania usługi przewidzianego w umowie i przewiduje jej zakończenie w dniu 13 listopada.

3. 13 listopada:

- a) Odbiorca UE zakończył wykonywanie usługi na rzecz spółki ABC i wystawił fakturę na kwotę 28 000 EUR⁸.

Spółka przeliczyła zobowiązanie na walutę polską po kursie średnim ogłoszonym dla EUR przez NBP z dnia poprzedzającego dzień wystawienia faktury (dnia wykonania usługi), tj. z 12 listopada (por. tabela kursowa):

$$28\,000\text{ EUR} \times 4,3267 = 121\,148\text{ PLN}$$

- b) Spółka ABC wystawiła notę księgową na rzecz odbiorcy UE, dokumentującą naliczenie kary umownej za nieterminowe wykonanie usługi:

$$56\,000\text{ EUR} \times 0,1\% \times 4\text{ dni} = 224\text{ EUR}$$

Spółka przeliczyła należność na walutę polską po kursie średnim ogłoszonym dla EUR przez NBP z dnia poprzedzającego dzień wystawienia noty, tj. z 12 listopada (por. tabela kursowa):

$$224\text{ EUR} \times 4,3267 = 969\text{ PLN}$$

4. 20 listopada spółka ABC przesłała odbiorcy UE informację o planowanej kompensacie należności i zobowiązań:

- a) Termin dokonania kompensaty: 30 listopada br.

- b) Należności podlegające kompensacie w EUR:

– należność od odbiorcy UE	15 000
– należność z tytułu odsetek za okres 10-31 października	54
– należność z tytułu odsetek za okres 1-29 ⁹ listopada ($15\,000\text{ EUR} \times 6\% \times 29/365$)	72
– należność z tytułu kary umownej	224
– Razem	15 350

- c) Zobowiązania podlegające kompensacie:

– zobowiązanie z tytułu wykonanej przez odbiorcę UE usługi	15 350
--	--------

- d) Wartość zobowiązania wobec odbiorcy UE do zapłaty przelewem: 40 650 EUR.

5. 30 listopada spółka ABC:

⁸ W celu zachowania większej czytelności w przykładzie nie ujęto operacji dotyczącej ustalenia podatku VAT.

⁹ Liczba dni opóźnienia do dnia poprzedzającego dzień kompensaty.

- a) Naliczyła odsetki za opóźnienie za okres 1-29 listopada w kwocie 72 EUR (por. tabela powyżej) i wystawiła na rzecz odbiorcy UE notę odsetkową.

Spółka przeliczyła należność z tytułu odsetek na walutę polską po kursie średnim ogłoszonym dla EUR przez NBP z dnia poprzedzającego dzień naliczenia odsetek, tj. z 29 listopada (por. tabela kursowa):

$$72 \text{ EUR} \times 4,3456 = 311 \text{ PLN}$$

- b) Dokonała kompensaty należności i zobowiązań, zgodnie z informacją przekazaną odbiorcy UE.
c) Ustaliła i zaksięgowała różnice kursowe powstałe z tytułu kompensaty:

Składnik podlegający kompensacie	Wartość księgowa EUR	Wartość księgowa PLN	Wartość na 30.11. (wg kursu średniego NBP z 29.11)	Różnice kursowe
Należność główna	15 000	64 920	65 184	264
Należność z tytułu odsetek za opóźnienie za okres 10-31.10	54	235	236	1
Należność z tytułu kary umownej	224	969	973	4
Należność z tytułu odsetek za opóźnienie za okres 1-29.11	72	311	311	0
Zobowiązanie z tytułu wykonanej usługi podlegające kompensacie	15 350	66 435	66 704	- 269

- d) Spłaciła resztę zobowiązania wobec odbiorcy UE przelewem z rachunku bankowego w PLN:

$$56\,000 \text{ EUR} - 15\,350 \text{ EUR} = 40\,650 \text{ EUR}$$

- e) Ustaliła i zaksięgowała różnice kursowe powstałe z tytułu spłaty zobowiązania:

– Wartość księgowa zobowiązania z tytułu wykonanej przez odbiorcę UE usługi	176 188
– Wartość zobowiązania wg kursu sprzedaży banku z dnia 30.11. 40 650 EUR x 4,4301 =	180 085
– Różnica kursowa ujemna	3 897

Ewidencja księgowa:

Spółka ABC												
Należności od odbiorcy UE - należność główna				Zobowiązania wobec odbiorcy UE				Przychody finansowe		Koszty finansowe		
Sp)	64 920	65 184	(5b)	5b')	66 424	121 184	(Sp		235	(1	5c')	280
5c)	264			5d)	180 085	121 148	(3a		311	(5a	5e)	3 897
						280	(5c'		269	(5c		
						3 897	(5e					
Należności od odbiorcy UE - z tyt. odsetek za opóźnienie				Rozliczenie zakupu/Koszty operacyjne				Pozostałe przychody		Rachunek bankowy w PLN		
1)	235	546	(5b)	3a)	121 148				969	(3b		180 085
5a)	311											
5c)	1											
Należności od odbiorcy UE - z tyt. kary umownej				Kompensata należności i zobowiązań - konto								
3b)	969	973	(5b)	5b)	66 704	66 704	(5b'					
5c)	4											

Tabela kursów EUR/PLN

Data	Bank		NBP
	kupno	sprzedaż	kurs średni
6-07	4,2444	4,4620	4,3600
9-07	4,2334	4,4506	4,3380
17-08	4,1989	4,4143	4,3061
7-09	4,2112	4,4271	4,3079
14-09	4,1926	4,4077	4,3093
30-10	4,2244	4,4410	4,3250
31-10	4,2237	4,4403	4,3313
12-11	4,2201	4,4367	4,3267
13-11	4,2300	4,4466	4,3366
29-11	4,2290	4,4456	4,3356
30-11	4,2135	4,4301	4,3201